

Расул Ҷамзатов

НОҚСАК НОЛДУЗЛАР

ШЕЪРЛАР ВА ПОЭМА

Шоир

РАСУЛ ГАМЗАТОВГА

«Юксак юлдузлар» номли шеърлар

китоби учун 1962 йилда Ленин мукофоти берилди.

Расом

Г. ЧИГАНОВ

ШЕЪРЛАР

ТОКИ БУ ЕР АЙЛАНАР ЭКАН...

Қуёш ичдим сувдек, ташналаб,
Йиллар оша ташларкан қадам:
Тонгда ёниб чиққандан бошлаб,
Оқшом ёниб ботганга қадар.

Одамлари сергайрат, бардам
Ва тоғлари мағрур ўлкамда
Тиниқ ирмоқ, муз чашмалардан
Юлдузларни ичдим қадамда.

Кўннинг зумрад пиёласидан
Водийларда кўксимни кериб —
Оромбахш тоғ ҳаволаридан
Тўйгунимча ичдим симириб.

Сўқмоқлардан ўтаркан, тоғда —
Чўкка тушиб каппаладим қор.
Меҳр билан мен ўпган чоғда
Йўлларимда эриб кетди қор.

Баҳорларни ичдим мен болдай,
Кўмилганда гулларга ҳар ёқ.
Қирчиллаган совуқ Шимолда
Аёз ичдим мисоли ароқ.

Тоғлараро бамисоли май
Ичганимда момагулдурак,
Худди рангин қадаҳ зеҳидай
Товланарди олтин камалак.

Наъматаклар чечаклар отиб,
Қоялардан хмель чўзса даст,
Шу тик қоя устида ётиб,
Ҳидларидан бўлар эдим маст.

Мафтунман ер гўзаллигига.
Олқишлайман, қиламан қуллуқ.

Шайдосиман, жон фидо унга,
Қўшиқ ичдим — айтгандай қўшиқ.

Инсон қалби мураккаб нарса;
Ўтирганда мен дўстлараро,
Хурсандликда ичдим бол бўза,
Хафаликда ичдим талх шароб.

Эрмак учун ичган эмасман,
Боис бўлган шодлик ва ё ғам.
Хиросима кулин кўрганман,
Фестиваллар кулгисини ҳам.

Кўпиклардан пиво юзини
Пуфлаб ўзин ичмоқ одатдир.
Шундай ичдим ҳаёт мағзини,
Ҳаёт мағзи — бу ҳақиқатдир.

Севиб, кулиб ҳамда авайлаб,
Ҳар кунимни ичаман оппоқ,
Эртага мен яна ташналаб,
Шудир ҳаёт қонуни, ўртоқ.

Бу дунёдан бир кун кетаман
Ташналигим қонмай ғашликда,
Токи бу ер айланар экан,
Яшар инсон шу ташналикда.

Юлдузларга кеча-кундузлар
Ракеталар учди басма-бас.
Эй, одамлар,— юксак юлдузлар,—
Сизга учиб етсам, менга бас.

АХВАХДА

Дўстим Муса Муҳаммедовга

Хурсандчилик қилайлик десанг,
Кел, Ахваҳга томон юрайлик,
Еш ўтканин билайлик десанг,
Қизлараро синаб кўрайлик.

Кел, бўйсуниб у ер расмига
Ешлик завқин тотиб кўрамиз.
Бирор қизнинг деразасига
Папағимиз отиб кўрамиз.

Маълум бўлар шу замон бизга
Кўнгил берган кимга у гул юз.
Кимнинг бўрки қайтса изига,
Демак, уни севмас экан қиз.

...Мен эслайман бир баҳор шомин:
Кулар эди уфқда ҳилол,

Гуллаганди севги айёми...
Эсга келар гўё бир хаёл.

Ўша узоқ ёшлик чоғида
Катта ёшли йигитлар билан
Жўра бўлиш иштиёқида
Ажрамасдим сира улардан.

Шу сабабдан мен бўлдим бир кун
Бир бегона ҳовлида пайдо.
Ўсал бўлдим, уялдим, лекин
Пушаймоним йўқ бунга асло:

Кўпик каби шивирлар барглар,
Ярқирарди кўк узра ҳилол.
Ёниб куйлар бир тоғлик дилбар,
Узоқ тинглаб мен ҳам бўлдим лол.

Куйлар қуёш, юлдуз ҳақида
Висол завқи ва ҳижрон доғин.
Бахтли ўғлон, кел ўз вақтида,
Ром этмасин бировлар тағин.

Типирчилаб қушдай юрагим,
Қизни кўриб ёнар, орзиқар.
Ўз бўркини отди аллаким,
Деразага учди папахлар.

Таваккал деб, юрагим тошиб,
Толeimни синай деб шу дам,
Папахларнинг ортидан шошиб,
Ўз кепкамни иргитдим мен ҳам.

Нафас олмай боқдим интизор:
Ойдин кеча тўп қўзичоқлар —
Ғовдан сакраб ўтгандай қатор
Ташқарига учди папахлар.

Соябонли менинг кепкам ҳам,
Мижиқланган қанот сингари,
Ерга келиб тушгач, фаҳм этсам:
Менга бахтим боқмиш тескари.

Раҳми келиб дер соҳибжамол:
— Тўхта, тўхта, бери кел, ўғлон.
Ҳали эрта, фурсат бор хиёл.
Кейинроқ кел, албат, укажон.

Уялгандан қон қочиб бетдан
Дил ўртаниб юрдим мен нари.
Кимдир шу чоқ бўрки кетидан
Деразадан кирди ичкари...

Йиллар ўтди оқин сувлардай,
Барглар бўлди неча бор хазон.

Тоғ ошгандай. Ахвахга атай,
Йиллар оша келдим бу замон.

Тоғ қизлари, гўзал жононлар...
Энди бу гал қайтмасман қуруқ.
Менга ҳамроҳ бошқа ўғлонлар,
Булар ичра мен ёши улуғ.

Такрорланди боз ўша сахна,
Ўша қўшиқ, ўша ой, юдуз.
Барглар куйлар оҳистагина,
Деразада худди ўша қиз.

Ишга тушди папахлар яна,
Қиздан иқбол кутган нозик дам,—
Очиқ турган ойнадан ана,
Учиб кирди пўрим шляпам.

Ҳамма ҳайрон, жим боқишарди,
Бахт ўйинин охирин кутиб.
Папахлари ерга тушарди
Енгилгина чангни тўзғитиб.

О, менинг ҳам шляпам учди,
Кўкда бирдан чирпираб чунон,
Анча жойга бориб ер қучди
Уққа учган қаргадек бежон.

Шунда менга қараб қиз деди.
Таъна қилган каби беомон:
— Кеч қолибсан висолга энди,
Қаёқларда юрувдинг, ўғлон?

Ҳаммаси ҳам аввалги таҳлит,
Гувоҳ ўша кўк юлдузлари.
Мендан ёшроқ бошқа бир йигит
Деразадан кирди ичкари.

Доим шундай:
 қалб тўла ният.
Лекин унга етолмайман ҳеч,
Ё келаман жуда ҳам барвақт,
Ё келаман ҳаддан зиёд кеч.

ТОҒЛИК КЕКСАЛАР

Улар яшар баланд тоғларда, қайдам,
Пайғамбар давридан, балки? Ким билсин?
Шарқдаги энг баланд чўққилардан ҳам
Баланд билар улар ўз ор-номусин.

Фикридан уларни қайтаролмайсан,
Фаҳму фаросати шундай баркамол,
Бировга анчайин, бир марта боқса,
Қандай одамлигин айтади дарҳол.

Уларга аёндир нур ва соядай,
Жанг олдидан айтар нима бўлар ким.
Ким жангда кўкрагин тутар қоядай,
Ким ёвга тиз чўкиб бўлади таслим.

Хар қандай ёлгонни пайқашар дарҳол,
Кимнинг лабларидан чиқмасин у гап,
Бўлмасин қанчалик нозик ва маккор,
Айтимасин қанча пардага ўраб.

Ез-қиш бир пўстинда юрган тоғдаги —
Оппоқ соч-соқолли у нуроний чол,
Гапни шундай чертиб гапирадикки,
Гапи бўлиб кетар дунёга мақол.

Халқ сақлар уларга дилдан эҳтиром
Кексалар ҳар ишда элнинг йўлдоши.
Улар ақли бўлди бу халққа мудом —
Маслаҳатгўй, элчи ва лашкарбоши.

Агар бир бегона отлиқ узоқдан
Отин ниқтаб келса овулга томон,
Нима мақсад билан келар у ёқдан,
Бу гап аллақачон чолларга аён.

Билишар овулда қандай иши бор,
Енгилми-оғирми, жўнми-қийинроқ?
Еки тўй қилмоқчи — бир қизга хуштор,
Еки бирор уйга бўлмоқчи қўноқ.

Битта ўғил бола туғилди Чўхда,
От қўйдилар унга Камолил Башир¹.

¹ Камолил Башир — афсонавий гўзал йигит.

Бир чол айтганмиш у туғилган чоғда:
— Тоғликлар бошига ташвиш қалашур.

Ўсиб улғайганда у гўзал ўғлон,
Қиз-жувонлар севиб, қилар сийна чок,
Тоғликлар номусин сақлаб, бир замон
Ўз отаси уни қилади ҳалок!..

Шомил бир озгина ўсиб, улғайиб,
Мўйловлари энди сабза урганда,
Бир тўп яланг оёқ болани йиғиб,
Уруш-уруш ўйнаб чопиб юрганда

Кўриб деган экан гимринлик¹ кекса
Бир куни улғайиб мана шу гўдак
Баҳодир қўллари милтиққа тегса
Кавказ осмонида янграр гулдурак!

Маҳмуд шеърин тинглаб ва англаб кучин,
У ҳақида айтган овулда бир чол:
— Гўзал хотинларнинг кўзлари учун
Кўкрагидан ўқ еб, топади завол...

Шеъримнинг нуқсони, кучи ҳақида,
Олим танқидчилар китобидамас

¹ Гимрин — овулнинг номи.

Шу чолларнинг шинам саклаларида¹
Бир сўз айтилишин қиламан ҳавас.

Булар мағрур, аммо такаббур эмас,
Барча сиру асрор буларга аён,
Билар осмондаги юлдузлар бесас
Бир-бирига не сир қилади баён.

Улар мағрур, аммо такаббур эмас,
Арғумоғим бериб уларга ўзим —
Хоҳ чиқсам баландга, хоҳи тушсам паст,
Улар қаршисида қиламан таъзим.

¹ Сакла — уй.

Ю Л Д У З Л А Р

Тундаги юлдузлар, ёруғ юлдузлар
Чарақлаб шеъримга ташлайсиз нигоҳ.
Ишониб термилган кўздайинсизлар,
Кўзларки, абадий юмилган кўзлар.

Ярим тун, ҳар ёнда сукунат нуқул,
Тинглайман,
 вақт билан баҳслашмай зинҳор:
— Жангдан қайтолмаган виждондек пок бўл!—
Деган бир нидони тинглайман такрор.

Доғистон юртига содиқ тоғ аҳли,
Мен тутган бу йўлим эмасдир осон.
Эҳтимол, бўлурман юлдузлар таҳлид,
Қачондир маконим бўлур кенг осмон.

Боқурман кимнингдир назмига мен ҳам,
Тинчимни олгуси ердаги инсон.
Виждондек қарарман мен ҳам ўша дам,
Ҳамнафас элимдан бўлиб бир нишон.

ОНАМГА

Тоғда ўсдим,
шумтакалигим
Билар эди яқину йироқ,
Қайсар эдим, бас келмас ҳеч ким,
Сўзларингга осмасдим қулоқ.

Бироқ йиллар ўтди...
ўтди ўт ёшлик,
Ҳеч нарсани писанд қилмасдим.
Энди бўлса ҳузурингда тек,
Бир гўдакдек сезаман ўзим.

Иккаламиз танҳомиз, мана,
Қалбимда йўқ ғам-ғашдан нишон.
Сенинг юмшоқ кафтингга яна
Оқсоч бошим қўяй онажон.

Дил ўртанур, дилимда гаш бор,
Бошбошдоқлик қилгандир асир.
Дурустгина сенга эътибор —
Қилолмадим, бу эмасдир сир.

Ҳаёт бу дам бўлиб гирдобдай,
Олиб кетур комига солиб.
Дил сиқилур яна пайдар-пай,
Онам, сени унутдимми деб.

Сен бўлсанг-чи, қилмасдан таъна,
Кўз ташлайсан ҳавотирланиб.
Хўрсиниб гоҳ, билдирмай она,
Артасан кўз ёшинг ўртаниб.

Юлдуз сўнги манзили томон
Учиб борар солиб кўкка из.
Уғлинг келиб, қўяр, онажон,
Оқ соч бошин кафтингга бу кез.

МАКСАБ КЎПРИГИ ЕНИДА

Бу гўзал тун унут бўлмас ҳеч қачон:
Тагимизда қалин кўрпадек майса,
Максаб кўпригининг ёнгинасида
Ётардик иккимиз қирда беармон.

Отлар ён бағирда юрарди ўтлаб,
Тепалар устига ой сочарди нур.
Бизлар бармоқларни бармоққа чирмаб,
Кафтга бошни қўйиб қилардик ҳузур.

Илҳомбахш тун.
Худди ёшлар беуйқу —
Жон деб тинглагандай кексалар нақлин,
Тинглардик ирмоқнинг шўх қўшиғи-ю,
Хушбўй ўт-ўланлар шивирлаганин.

Тантанавор боқар сокин табиат,
Бутун олам ғоят ажиб, фусункор.
Чор атроф улуғвор ва серсалобат,
Ҳаяжон чертади қалбни мисли тор.

Тоғликлар, меҳмоннинг иззати учун
Уйда бор чироғин ёққанга ўхшаб,
Чароғон юлдузлар қутлаб ярим тун,
Шуъласин сочарди бизга ҳовучлаб.

Юлдузларга боқиб, севиб тўймайман,
Уқпардай сезаман бахтдан ўзимни.
Гўдаклигим эслаб турган каби ман,
Бир майин шаббода силар кўксимни.

Яна Ватанимни ўйладим тинмай,
Бунинг учун менда бор сабаб, асос:
Бу кеч, мен нимани эсга келтирмай,
Инсон гўзаллигин ўйлайман, холос.

Биз уни севамиз дилдан мукамал,
Нафратлаб сохталик, ёмон нуқсонни.
Сўнги дамигача қалбим ҳар маҳал
Шарафлайди фақат, фақат инсонни.

ОНА ТИЛИ

Кўрасан ғалати туш баъзан тунда,
Мен бугун тушимда ўлиб қолибман:
Кўкрагимдан ўқ еб нақ, Доғистонда
Офтоб бир сайҳонда жимжит ётибман.

Асов дарё сапчир баланд қирғоққа.
Олмас мени бу он ҳеч ким эсига.
Қўшилиш олдида она тупроққа,
Чўзилиб ётибман унинг кўксида.

Уляпман. Чор-атроф қилмоқда сукут,
Биров хабар олмас, келмас рўбарў.
Кўкда, аллақайда ғурқиллар бургут,
Қайдадир узоқда инграйди оҳу.

Жасадим устида йиғламас ҳеч ким
Йигит ёшгинамда ўлганим айтиб.

На онам, на дўстим ва на севгилим,
Бирор бегона ҳам келмайди етиб.

Шу ҳолда жон талаш бўлиб ётган дам
Менинг қулоғимга келди бир овоз:
Уз она тилимда, авар тилида
Сўзлашиб келарди икки дўст-ҳамроз.

Уляпман,—
Улар-чи, кулиб сўз қотиб,
Гаплашиб борарди дилда бор-йўғин:
Қандайдир Ҳасаннинг ҳийласин айтиб,
Қайсидир Алининг қизиқ қилигин.

Элас-элас келган ҳузурбахш калом
Жонлантирди қайта... Мен шунда билдим:
Агар ўлсам мени тургизур мудом
Врачмас, табибмас, шу она тилим.

Бошқа тил бировга эҳтимол даво,
Менга шарт эмасдир унда куйламоқ.
Эртага йўқ бўлса тилим мутлақо,
Улганим яхшидир менинг бугуноқ.

Уни деб доимо ёнаман дилдан,
Майлига десинлар уни камбағал.

Майли, янграмасин ассамблейда,
Аmmo у мен учун улуг ва гўзал.

Наҳотки, Маҳмуднинг оташин шеърин
Таржимада ўқир менинг авлодим?
Наҳотки, ўлкамда сўнгги шоир мен,—
Аварча ёзилиб қолар ижодим?

Севаман ҳаётни, дунёни ёниқ,
Менга яқин катта-кичик эли-да.
Аmmo Совет юртин баридан ортиқ
Куйладим она тил, авар тилида.

Балтикадан токи Сахалинга қадар
Мен учун азиздир қутлуғ Ватаним.
Унинг-чун қайдадир ҳалок бўлсам гар
Она тупроғимга кўмсинлар таним.

Чунки овуллардан чиқиб аварлар
Тонгда қабристонга солурлар йўлни.
Аварча сўзлашиб ёдга олурлар
Бир кун Гимзат Цада ўғли Расулни.

ХАТИНГГА ЖАВОБ

Почтадан хатингни олдим мен бугун
Цадин ёнбағрида, майин ўтлоқда,
Раҳмат сенга, севги, ҳурматинг учун,
Шон-шуҳрат тилабсан менга узоқдан.

Сен истайсан, номим газеталарда
Катта ҳарфлар билан ёзилсин кўп бор.
Гамзатов деган ном афишаларда,
Дикторлар тилида этилсин такрор.

Кўп эмас ҳаётдан талаб, ўйларим,
Оддий меҳнаткашдек сийласин иқбол!
Шуларга тенг яшай, сенинг қўлларинг —
Силасин оқ-қора сочим бемалол.

Энди ёш демайди ҳеч ким бизларни
Ва ёки эмасмиз мункилаган чол.

Қалбдаги муътабар эзгу ҳисларни
Сенинг таъналаринг қилмасми поймол.

Еш эмасмиз энди, қари ҳам эмас,
Сен айтган мадҳия, мақтовлар — бари
Бузиб ташиб кетар ризқимиз, хуллас,
Ҳувиллатиб кетар зеҳин омборин.

Ҳамқишлоқ дўстлардан ортиқманми мен?
Қояларни йиққан сангтарошлардан?
Тоғлик донолардан, меҳнаткашлардан?
Қўли гул чоллардан тансиқманми мен?

Ортиқманми, улуғ иш қилиб бунда
Муборак номи-ю, донғи чиқмаган —
Фақат қабр тоши, дўстлар кўнглида —
Хотираси қолган ватандошлардан?

Шуҳрат деб югурдим!
Юзга урар қон —
Уша ғўр ёшлигим эсласам етар.
Шуҳрат нима?
Жарга ташланган арқон,
Ё ўтасан, ё шарт узилиб кетар.

Шуҳрат керак эмас менга, жўралар,
Менга меҳнат, ташвиш, ўй суриш керак.

Шон бўлса, мана шу сахий далалар.
Шухрати биз учун ҳар недан юксак.

Кибрланиб кетсам дўстлар, мабодо,
Дарҳол сиз бўйнимни эгиб қўйинглар,
Тўйда одобсизлик қилган беҳаё
Боладай таъзим бериб қўйинглар.

* * *

Қора қалблар югурдаги кўп чаққон,
Одамзодга улар асло бермас кун.
Бу югурдак — машғум миш-миш шу замон
Мендан олдин сенга етмиш — бағрим хун.

Қора қалблар ишин қилди, берай тан,
Сен учун ҳақ улар айтган шум бўҳтон,
Мени совуқ қарши олдинг дафъатан,
Бўлдим гўё чорланмаган бир меҳмон.

Китоб очиб бир бурчакда қолдинг жим,
Майли қўлинг баланд келсин бу бора.
Чойнак чайқаб, чой қўя қол гўзалим,
Ҳузурингга келиб қолдим, на чора.

Совғамга ҳам бир боқмадинг, иззаман,
Ёмғир ёққан кундай дилим сиқилур.

Мушугингни эркаладим, тиззамда —
Ҳолим билиб хуррак отди баҳузур.

Остонанг ҳатладим, шунда вовиллаб,
Қувнаб итинг ўзни отди кўксимга.
Бунда бирдек барча хурсанд ва хуштаб —
Қарши олмас, шодон боқмас кўзимга.

Шунчалар ҳам бағри тошлик бўлурму,
Айблайсиз бир бегуноҳ одамни.
Яксон бўлсин ўша бўхтон — гуфти-гў,
Шодлик яна обод қилсин хонамни...

* * *

Перрондан сакрасам тунги поездга,
Йўл олсам мен яна Грузияга.
Биринчи кун, албат, дўст-қадрдон
Ираклий уйига бўлардим меҳмон.
Шеърхонлик бўларди, қочарди уйқу,
Аввал мен ўқирдим, ўқирди сўнг у.

Кун ўтиб кетади лип этиб, қаранг,
Яна машриқ уфқи бўлгач лола ранг,
Чорларди Ираклий шоирларини,
Таништирар эди менга уларни.

Сўрашардик, бериб қўлларни қўлга,
Эртасига қайтиб чиқардим йўлга,
Узатиб қоларди Ираклий мени,
Доғистонга йўллаб ўз саломини...

Сафар истаб қолдим яна қайтадан,
Уч кунни ўзимга олиб ҳафтадан,
Тунги поездга мен сакрасам, чиқсам,
Тбилисилик дўстларим бир кўриб келсам.

* * *

Кавказ гўзалларнинг шайдоси экан,
Маҳмуд ғазаллари яшайди омон,
Гарчи Маҳмуд ҳалок бўлган ва лекин
Муҳаббат куйлари янграйди ҳамон.

Яна қандай куйлар, нозик, сеҳрли,
Муҳаббат куйлари, умрбод ўлмас,
Фақат тоғликларда энди у мунгли —
Гўзал Муиларни ўғирлаб бўлмас.

Кўп жанглар бўлганди Шомил даврида,
Кавказ бу жангларни хотирлар ҳамон,
Шомилдан сўнгра ҳам ахир бу ерда
Қанча жанглар бўлди, жанглар беомон.

Ханжар ўқталмайди тоғликлар жами
Бўлмасин қанчалик довюрак, ўжар,
Қонли эмас энди ханжарнинг дами,
Осуда ётибди қинларда ханжар.

* * *

Гарчи мен гул эмас, чечакмас сен ҳам,
Бир куни шарт кесар бизларни бераҳм
Кундуз деб аталган оппоқ юз боғбон,
Кеча деб аталган қора кўз боғбон.

Маили, сен буғдоймас, мен арпа эмас,
Барибир ўради бир кун, аямас —
Кундуз деб аталган ўроқчи ўғлон,
Кеча деб аталган ўроқчи жонон.

Мен ота кийикмас, сен она кийик,
Барибир, завқ билан отиб ташлар тик —
Кундуз деб аталган ўткир кўз овчи,
Кеча деб аталган қора юз овчи.

Бизни йиқитарми биринчи сайёд,
Кўксимиз тешарми иккинчи сайёд,
Қўл титраб отолмас неча бор бири?
Нишонга ололмас неча бор бири?

«МУИ ҚЎШИҚЛАРИ» ТУРКИМИДАН

Артистка Муи Ҳасановага

1. ЧИРМАНДАМ

— Куйла бизга ишқдан, ишқий ғазалдан,—
Деб сўрайди ёшлар, жонажонларим.
— Куйла, Муи, ўтмиш жангу жадалдан,—
Таклиф этар бугун отахонларим.

Хўп бўлади! Қўшиқ бошлашдан аввал
Шаробдан лабларни бир оз қилинг нам.
Кел, қўн чап қўлимга, яна келди гал,
Чилдирмам, чилдирмам, менинг чилдирмам.

Куйлаб берай ишқдан ёшларга майли,
Эсласин кексалар оҳ уриб секин:
Ёшлигин, мардлигин ва ишқ туфайли,
Қандай олиб қочган улар севганин.

Куйлай кексаларга, фахр этсин ҳар чоқ
Ешлар, бир вақт бўлган жанг қизиғидан.
Телпаклари қолганди овулдан узоқ,
Аммо ошиқ қалблар овул қизида.

Бевафо ер экан, мен ўлмай туриб,
Ташлаб ўзга гулга у бўлди ҳамдам.
Ажралмай ўтамиз бирга умр суриб,
Чилдирмам, чилдирмам, менинг чилдирмам.

Мен сенинг эгангман, сенинг қулингман.
Сенга суянаман босганда ҳам ғам:
Онам, ўртоғимга сирим айтмайман,
Сенга ишонаман, дугонагинам.

Куйладим Москвада, фестивалларда,
Куйлайман, тўйларда, клубларда ҳам.
О, қандай куйлардим мен унга танҳо...
Чилдирмам, чилдирмам, менинг чилдирмам,

2. ТОҒЛИК АГАР СУЗ БЕРСА...

Мисоли уясин унутган бургут,
Учиб келмай қўйдинг, бўлиб кетдинг ёт?

Кўчамни билардинг, бўлдим унут,
Қўшиқнинг бошидай сенга эди ёд.

Берган ваъдаларинг унутдингми, ёр,
Мактуб ёзмай қўйдинг иккинчи баҳор?

Тоғлик сўз берса, бас, ўйлардим ҳайҳот!
Эсидан чиқармас, токи у ҳаёт.

Нега, сен, ўзлигим, шинелинг ечиб,
Юрибсан ўзга бир жононни қучиб?

Офицернинг сўзи,— эслайман сўзинг:
«Қояга қадалган нақ ўқнинг ўзи!»

Шундан бери погон ва юлдузингга
Қанча қўлни босдинг, қанчадан кечиб.

Айт-чи, юлдуз таққан кўкракларингга
Узгалар қўлини босурсан нега?

3. ҚИРДА СУЛДИ ГУЛ

Яшил қирда ўсди лолақизғалдоқ,
Ям-яшил ўтлоқда, жар ёқасида.
Нега тополмайман, излайман бироқ
Уша қизғалдоқни — қор кўрпасида.

Наҳот, орқасига қайтмас, келмас ёр,
Наҳот, энди ойнак чертилмас узоқ?
Наҳот, ҳамма ёқни қоплар қалин қор,
Наҳот, чечакларга қопланмас ўтлоқ.

Ойнакда ўтириб, йўлга қарайман,
Токай, мен интизор ёнаман ёлғиз?
Оппоқ қор ёғади, ёғади ҳамон,
Эрта-кеч эшикка ел урар физ-физ.

Ерим әтигининг босган излари
Қачон тушар оппоқ қорға — йўлакка?
Совуқдан оқариб келса юзларинг,
Қучиб босмасмидим иссиқ юракка?

Токай йўл кутаман, кўзим интизор,
Токай эшигимда ҳувиллар фироқ?
Токай деразамга боқсам, қор-да, қор,
Қачон яшилланиб гуллайди ўтлоқ?

4. ҚУШИҚ

Кўзин юмди отам дунёдан,
Онам дардин ичга соларди.
Ой нурида бешик тебратиб,
Менга кулиб аллалар айтиб,
Аммо ўзи йиғлаб оларди.

Гўзал эди ёргинам, аммо —
Бевафолик қилиб қоларди.
Секин менга дер эди онам:
«Хечқиси йўқ, куйма, жон болам»,—
Аммо ўзи йиғлаб оларди.

Қўшиқ айтсам, чалиб чилдирмам,
Йигитчалар қулоқ соларди,

Оҳ чекарди кўксига уриб...
Уларнинг ҳам онаси кўриб,
Кулиб, кейин йиглаб оларди.

Ташлаб кетди мени онам ҳам,
Йиғлагандан йиглаб толардим.
Айрилиқдан бошим эди ҳам,
Елғиз уйда бечироқ, бешам,
Қанча-қанча йиглаб олардим.

* * *

Мен тушимда ўлиб қолибман,
Қўл кўксимда, чиқмайди тиним,
Кўкрагимга қулоқ солибман
Кўкрак бўм-бўш гўё қуш ини.

Танга илиқ қон берган қушча
Бирдан учиб кетгандай йироқ,
Дод демоқчи бўламан шунча
Очолмайман лабимни бироқ.

Ҳа, ўлибман,
Таним ҳам муздек.
Эшитилар тоғдан шалола,
Ёмғир тинмай қуярди куздек,
Барглар йиғлаб чекарди нола.

Кўзларимда қайғу лиммо-лим,
Кўкрагимдан босар оғир юк:
Дўстлар —
Йўлда элтар тобутим
Аста-аста, елкалар букик.

Улганимнинг устига яна,
Ортдан қараб бағрим тиглаб ман —
Тобутимни кузата ўзим,
Тириклардек юм-юм йиғлайман.

Биринчи бор эгиб бошимни,
Билолмайман ўлганимгами?
Ёки тирик қолганимгами?
Тўкар эдим кўздан ёшимни.

ГУЗАЛ ҚИЗЛАР

Муҳим бурчни ўтай деб мен ҳам,
Баъзан яқин дўстларим билан,
Уйдан чиқиб кеч ё субҳидам
Узоқларга бориб қоламан.

Унда дўстлар етаклар мени.
Меҳмонга лутф ҳар ерда одат.
Шаҳарнинг энг соз жойларини
Кўрсатишар навбатма-навбат.

Элта бошлашади вайроналарга:
— Деворлар, боқ, қандай мустаҳкам.—
Элтишади бутхоналарга,
Қолмас тўпу тўпхоналар ҳам.

Тоқатим тоқ.
Сир бермайман ҳеч,
Аммо, дўстлар билсами шу чоқ:
Гулгун ёноқ қизлар кулгичи
Диққатимни торгади кўпроқ.

Қалъа кўрдим Терек томонда,
Учмас бўлиб ёдимда қолди.
Бунга сабаб, қалъа ёнида
Бир қиз менинг ақлимни олди.

Ереванда обида узра
Бир шеър ўйлаб сурардим хаёл.
Диққатимни тортди ўзига
Маро номли бир соҳибжамол.

Мен севаман ҳамма қизларни:
Уятчан ва меҳрибонларни,
Вафоли-ю вафосизларни,
Ер париси, жонажонларни.

Қизлар, сизни кўрсам, мен дейман,
Олимларнинг хато — исботи

САМАД ВУРҒУННИНГ УЙИГА КИРГАНДА

Сени кутиб, бирдам босиб қўнғироқ,
Эшигингда қотиб турганим дамдан
Енгилдир оқимга тескари сузмоқ —
Тоғдаги шиддатли тезоб дарёда.

Ярадор қалб билан титраб турибман,
Самад, жуда оғир бу менга, жўра.
Енгил эди баланд тоққа чиқсам ман
Сен йўқ уйга ёлғиз киргандан кўра.

Қучай дейман сени, чағир мўйловлик,
Чақираман сени —

жавоб йўқ сира,

Бунда мунгли куйдай қуйилар жимлик,
Олис юлдузлардай тафтсиз ва хира.

Ҳазиллар ҳам тинган, китоблар етим,
Даргоҳинг бамисли ўтсиз бир ўчоқ.
Келолмайсан қайтиб уйингга, дўстим,
Кўп олис ёқларга бўлибсан қўноқ.

АЛВИДО, ИСТАМБУЛ!

Босфорга тушмоқда оқшом елкани,
Сўнгги шафақ нури қўнар денгизга.
Тинкаси қуриган, хор Туркияни
Муаззинлар чорлар кечки намозга.

Алвидо, пештоқи гўзал, нақшинкор —
Сулаймон мачити, кўҳна Истамбул.
Ва султон саройи ёнида зор-зор
Ҳар бир ўткинчига узатилган қўл.

Алвидо, ғойибдан иона кутган
Эй қайсар қиморбоз!—
Қаҳвахўр уя.
Эй, сен қаҳвахона ташида ётган,—
Титраган, хўрсинган ўксик Туркия.

Алвидо, э боши эгик, қадди дол
Муслмон бандилар, сизга алвидо.
Не учун, қанчалик сиғинманг ҳалол
Сизни муҳтожликда сақлайди худо?

Алвидо, сенга ҳам, югурдак, ғулом,—
Этик тозаловчи яланғоч бола!..
Мана денгиз уза тушди қора шом,
Истамбул шамлари ёнди шу палла.

Унутмайман сени Доғистонда ҳам,
Баъзида қалбимни ўртайди алам.
Турк қизлари чеккан фиғон жонланур
Булутлар кўз ёши тўкиб ўтган дам.

СУТ СОҒУВЧИ АЕЛ СУЗИ

Сўз бердилар, минбарга шу он
Юзланди сут соғувчи аёл.
Шунда тоғли овулим томон
Беихтиёр учганди хаёл.

Тонг отар. Ҳар чўққи аргувон,
Эшиклардан сигирлар маъраб —
Чиқишади. Қўзғалиб тўзон,
Пода борар чўпонга қараб.

Улар гоят гўзал, улуғвор,
Маликалар сингари супо.
Ут-ўланлар бўлингиз тайёр,
Кўк майсалар бўлинг муҳайё.

Минбарга сут соғувчи чиқар,
Шунда уйим бўлур намоён.
Кўз ўнгимда тонги шуълалар
Ойналарда акс этур аён.

Қош қораймай тўлиб яна кув,
Иш бошлайди тинчимас онам.
Сариёғ олмоқ учун уннар у,
Бари бир-бир жонланар бу дам.

Нақадар бахт шу уйда бўлмоқ!
Сузмага сут қулқиллаб тушар.
Столдаги ажойиб қаймоқ,
Эҳтиросга эҳтирос қўшар.

Сут оқади бир ирмоқ мисол,
Иштаҳанинг ниҳояси йўқ.
Утираман даврада хушхол,
Меникидир бешинчи қошиқ.

Бетоб бўлиб қолди бир кунда,
Бизларга ризқ бергувчи сигир.
Бўтқа қилдик жўхори ундан,
На маза бор ва на унда жир.

Онам, отам қўлдан келгунча
Оро кирмоқ бўлиб жонига,
Туни бўйи то тонг отгунча
Ўтиришди унинг ёнида.

Минбар турар бир қоя мисол,
Кенг театр залида, тўрда
Ураб бошга қоп-қора рўмол
Минбардан у боқади зўрға.

Биринчи бор қўрқув, ҳаяжон
Тугён қилур дилда бу бора,
Уятсиниб қўлларин қаён —
Қўйишини билмас бечора.

Чўғ ёнади икки юзида,
Сўзни сўзга жуфтлайди аранг.
Сир босади, йўқдир ўзида,
Йиғлай-йиғлай деб турар қаранг.

«Хушингни йиғ, азизим тезда,
Ҳаммаси ўз кишиларимиз!»
Дея унга боқиб шу кезде
Ҳайқирворгим келар, билсангиз.

Разм солиб, залга шу заҳот,
Топмади у синовчан нигоҳ.
Орқадаги икки қиз наҳот
Фаҳм этишмас, осмонда димоғ.

Қаҳ-қаҳлашур.

Эмасми уят?

Олифталик эви билан-да!
Келишибди концертга фақат,
Ярим очиқ кўйлак баданда.

Чўччаймишдир лаблар сербўёқ,
Соч ҳурпайган бамисли похол.
Тоғ устидан боққандек шу чоғ
Кўз ташлади сут соғар аёл.

Узни босиб супо ва мағрур
Сўз қотди у шу қизлар томон —
— Изғишасиз аридек гур-гур,
Аммо асал берасиз қачон?!

На эккансиз ва на ўргансиз,
Оқ юзингиз кўрмаган дала.

ДЕНГИЗДАГИ ШАҲАР

Тоғларнинг кесилган дараси дейсиз,
Тўлқинни кетма-кет тиларкан катер.
Ажойиб бир шаҳар сари елдик биз,
Вишиллаб тўлқинлар қолар бирма-бир.

Сув билан қуршалмиш шаҳар ҳар ёқдан,
Довриқли оролдай бўлмишди машҳур.
Денгизда турарди яралган чоқдан,
Чўккан кемаларнинг устида мағрур.

Шаҳарда боради бизнинг автобус,
Ойнага сачрайди сув реза-реза.
Бу ҳаёт, бу шавқдан ёшланади кўз,
Жўн гапдай туюлур шеърят эса.

Каспийнинг қаъридан нефть ундирган
Ишчилар олдида сен несан ахир —
Деган ўй кун бўйи дилни ёндирган,
Мен буни ҳеч қачон тутмагайман сир.

Қуёш ботиб кетди.

Каспий қўйди лаб

Вишкалар чироғи ташлаган нурга.
Ишдан сўнг нефтчилар клубга қараб
Келишди махталмиз дея шеърга.

Қандай шеър ўқишга ҳаммамиз ҳайрон,
Наздимда ҳаётдан биз анча йироқ.
Бу залга жам бўлган эл учун бирон —
Мос тушган сатр йўқ бисотда, ўртоқ.

Менга сўз бердилар.

Гуноҳкор мисол —

Уртага чиқаман бош солиб қуйи.
Тилим ҳам айланмас, бўлган каби лол,
Қотмишди танглайга ёпишган қўйи.

Дераза олдидан ўтиб бирма-бир,
Тўлқинлар чайкадек кенг ёзур қанот.

Жонгинам,
сен ҳақда ўқийман шеър,
Не бўлса бўлур деб, ишқинг айлаб ёд!

Мен шеър ўқийман, зал тўла одам —
Гоҳ хўрсинар, гоҳи завқланар, кулар.
Қийқириқ, қарсақлар янграб дам-бадам.
Қайта бор севгидан ўқинг, деб сўрар.

Демак, ишқ азиздир, муҳаббат ёрдир,
Меҳнату нон каби бу ерда мутлоқ...
Денгизу самони оқшом қилди бир,
Ёнбошда узанди ой солган сўқмоқ.

ХИЗМАТИНИ УТАГАН ШЕЪР

Авар от устида борар пурвиқор,
Ортидан хотини чангда пиёда.
Бу тоғлик йигитни мен сўкиб ошкор,
Боплаб адабини берганим ёдда.

Бу шеър тоғма-тоғ юксалди ўрлаб,
Шов-шув бўлди Чўхта —
хонама-хона.

Эрлар хотинларга ёздирди зўрлаб,
Мени ҳақоратлаб — раддиянома.

Шеър эркакларнинг жонидан ўтиб,
Хўп алам қилибди, келсам қишлоққа.
Биринг тонгда кўза кўтариб, елиб,
Аччиғидан ўзи борар булоққа...

Огир жароҳатга вақт бўлур малҳам,
Одамлар гуноҳин ўзи ювар — мард.
Эътироф қилайки, у шеъримни ҳам
Турмуш, мана бугун, ўзи қилди рад.

Бордим Чўхга яна, эрта баҳорда,
Бир манзара кўриб қилдим хўп ҳузур:
Эри тизгин ушлаб борар пиёда,
Эгарнинг устида — хотини мағрур.

Хурсанд бўлиб кетдим кўриб жудаям,
Йўл бердим уларга ҳурмати учун.
Хизматин ўтаган у шеъримга ҳам —
Қонуний дам олгин, дейишим мумкин.

Фаррошдай иш берди, дам олса арзир,
Уйлардан низони супурди шахдам.
Кўпайсайди шундай шеърлар ҳар дам,
Барча ёмонликка берсайди таъзир!

ВАТАНИМ ҲАҚИДА

Мен айландим қарийб ер шарин.
Сўрайдилар баъзи пайтларда:
Борми четда қариндошларинг?
Бўлса қайси мамлакатларда?

Тоғ овули томидан яққол,
Кўринади, бутун ер юзи,
Истамбулда мункиллаган чол
Худди менинг отамнинг ўзи.

Жим, хароба бир тор кўчада
Тасодифан дуч келдим унга.
У, ўғлини кўргандай худди,
Умид билан боққанди менга.

Таажжубмас, кичик қатрада
Улкан қуёш акс этар айнан.

Бир хотинни кўрдим Каприда,
Худди менинг онамга монанд.

У турарди денгиз бўйида,
Ол нурларин сочар эди тонг.
Қўлин силкиб қолди қуйида,
Биз жўнар чоқ — тўлқинлар томон.

Бир куз фасли Парижда бир қиз
Тутди менга қизил чиннигул,
Парижга мен ана ўша кез
Қўйган эдим чиндан ҳам кўнгил.

Яширмайман, йўқ, яширмайман,
Маки¹ бўлиб курашган қизни
Ҳақим бордир синглим десам ман,
Насабимдан у асли ўзи.

Ўйлар эдим Юнонни,
унда —
Ҳалок бўлган жангчидай Байрон..
Мард Глезос — иним шу кунда
Ўша юртда асири зиндон.

¹ Маки — Францияда немис фашистларига қарши партизанлик ҳаракати қатнашчилари.

Мен бекорга дунё кезмадим
Тўлқин отган уммонлар ошиб.
Озод бўлган африкаликни
Табрикладим қучоғим очиб.

Қариндошим кўпдир, бесаноқ,
Бунинг учун юртимга раҳмат...
Сўрайдилар аммо баъзи чоқ:
— Асирликда бўлдингми, қай вақт?

Афсусим йўқ, рост айтсам ҳали,
Сиз ишонинг менинг сўзимга:
Чехлар мени, дўстлик туфайли,
Тўла асир қилди ўзига.

Болгарга ҳам бердим чин кўнгил,
Дилда бундан мамнунлик изи.
Рус солдатин қабридаги гул
Казанликнинг гулидай қизил

Кенгайгандай менга ер шари,
Фаҳрим ортар —

нотинч дунёда,
Кундан-кунга бўлиб зиёда,
Кўпаймоқда қариндошларим.

* * *

Биламан, истайсан, ота, ҳамиша,
Янги шеърларим ўқисам сенга.
Аmmo мен шеъримни одат бўйича,
Келиб ўқимайман ҳеч ҳузурингга.

Биз янги шеърлар ёзгандан сўнгра,
Бирга ўқишмаслик доимий одат:
Ўзимиз баҳосин бергандан кўра,
Овулда бошқадан эшитмоқлик шарт.

СЕН ТОҚҚА КЕТГАЧ...

Ез фаслида сен кетдинг тоққа,
Бехавотир, тинч эди кўнгил,
Туш пайтида элтиб йироққа —
Мен узатдим:

— Хайр, сенга оқ йўл!

Уйламасдан иш қилиб қўйдим,
Англадим мен кеч кирмасданоқ.
Бандга тушган оҳудек бўлдим,
Қийнар мени ҳар турли сўроқ.

Жала қуяр, қуяр басма-бас...
Харсанг тошлар қулайди тоғдан.
Йўл тузатиб юрувчилар маст,
Бақришар тинмай бир ёғдан.

Хаёлимда: сел вайрон этган —
Ҳамма ёқни... адашдинг йўлдан.
Кўприкни ҳам сув олиб кетган,
Утмоқдасан титраб Кайсудан...

Уришсайди онанг кун бўйи,
Қарғишлардан ҳориб толсайдинг...
— Қайтар уйга, мени элиб қўй!
Деб шофердан сўраб қолсайдинг.

Бир чуқур ғам, менинг кўксимдан
Келиб босди оқшом маҳали,
Эски, қадим хитойлар ёзган
Қўшиқдаги ғамдек ваҳмали.

Баъзан сени койисам ҳам, ёр,
Йўқ, севаман мен девонавор:
Қуя бер, эй, ёмғир ёғалоқ,
Кел, ёрдам бер, момақалдироқ!

* * *

Мен севаман қизғалдоқ тонгни,
Ва олча шом қизиллигини,
Бол узатган гуллар жомини,
Ва қаҳрабо хазонрезликни.

О, қандай соз, тор уйда эмас,
Ўтлоқларда ястансам хушхол.
Гиёҳларнинг ҳиди қилса маст,
Бошим узра энгашса ҳилол.

Мен сурнайсиз ва чангурсиз¹ ҳам
Табиатнинг мастман куйига,

¹ Чангур — чолғу асбоби.

Келармидим ахир, бўлмасам,
Сайр эткали дарё бўйига?

Зарур эмас уйлар, бўлмалар,
Ҳеч нарса ҳам менга керакмас.
Фақат тоғлар, узун тизмалар
Юрагимни суяб турса бас.

Мен буларни ҳали неча бор
Айланарман мисоли каклик.
Бунда сўнмас қанча ранглар бор,
Гард қўнмаган аслик, поклик.

Форель¹ каби
ирмоқлар ўйнаб,
Еқутланар тонги ол нурда.
Шу ирмоқдан нуқра ҳовучлаб,
Ювинаман туриб соҳилда

Ва ғорларга соламан қулоқ,
Аллақандай товуш чиқарар...

¹ Форель — тоғ дарёларида бўладиган балиқ.

Мафтун этар дилни ҳамма ёқ:
Узун шохли гўзал алқарлар.
Қояларни ўраган япроқ,
Тоғлардаги минг йиллик қорлар.

Дарахтларни мен улуғлайман,
Соддалик бор улар барида.
Урмон кездим, кезган каби ман
Подшоларнинг саройларида.

Тоғ гуллари энг азиз менга,
Тонгдан ўпар арилар қона.
Мен бу ернинг ҳар сиқимиға
Ёшлигимдан буён парвона.

Тушиб дарё бўйида чўкка
Сигинай деб эгганимда қад,
Қўлларимни чўзсам ҳам кўкка,
Лек қиламан ерга ибодат.

САРИҚ ЯПРОҚЛАР

Ёмғир ёғар бетин, ёғар пайдар-пай,
Дарахтлар устига сув қуяр осмон.
Тўкилар япроқлар, тўкилар тинмай,
Ҳар ён тўшалмишдир сап-сариқ хазон.

Кузги шамол жоҳил ҳоқим сингари
Ҳайдар хазонларни кўчадан суриб,
Кутилмаган меҳмон каби уларни
Ҳайдар ҳовлилардан қувиб, супуриб.

Йўловчилар босиб уларни булғар,
Топташар, қоришар қоп-қора лойга.
Одамлар эсламас, яқинда булар —
Қанча завқ берганди тўлиб чиройга

Аmmo,

янги куртaк яратур баҳор,
Биламан, чиқади япроқлар тетик.
Ва лекин кўнглимга беради озор
Табиатдаги бу адолатсизлик.

* * *

Қанча ўзгармасин замин у замон,
Мен ҳали ўзимни ёш деб биламан.
Сочим оқ бўлса ҳам ўзимни ҳамон
Ун саккиз ёшда деб хаёл қиламан.

Улайми, қуяйми бу ҳолга, йўлдош?
Йигитчалар мени тан олмас сира,
Ҳисобламас мени ўзига тенгдош,
Уларга эргашиб юрсам-да бирга.

Баъзан, юрак гуп-гуп урган маҳали
Қўрқиб кетиб —

унга қулоқ соламан.

Ва бир ҳақиқатни билиб қоламан:
Ешларга бу ҳолат бегона ҳали.

ҲОВ АНОВИ ДАРЧА

— Кўнгил, қайга кетдинг эт, баён?

— Кетдим анов дарча ёнига.

— Бағрим бўм-бўш дашту биёбон,
Дил ёнур бир дард тугёнида.

— Қайга кетдинг ширин ўйларим?

— Мен ҳов ўша дарча ёнига.

Тишда биров ғусса тортар жим,
Хонам совуқ, кўнгилсиз жуда.

— Қайдасиз, эй, менинг кўзларим?

— Уша дарча ёқдамиз бу тоб!

Кўз косаси ёш билан лим-лим,
Ўртар бўлиб арки намақоб.

— Шеърларим, кетдинг қай томон?

Кулфат тушиб, ким этди асир.

Мисраларим учмишсиз қаён?

— Дарча ёққа елдик бирма-бир.

— Фикру зикрим, қайда юрасиз?

— Биз ҳов ўша дарчада тун-кун.

— Унда кимлар яшайди бу кез?

— Унда турар, бир эр, бир хотин.

Шундай экан, менда не ҳад бор?

Менга аёл фақат кўз ошна —

Тонг кулдими, бўлиб интизор

У дарчадан боқаман ташна.

ЦАДИН ҚАБРИСТОНИ

Цадин қабристони.
Гўрлар турар жим.
Қўшнилар, ётибсиз қабрда ҳамон,
Мен узоқ сафардан овулга қайтдим,
Қайтмоқ насиб бўлмас сизга ҳеч қачон.

Кам қолди овулда дўстлар, яқинлар,
Камайиб бормоқда қариндошлар ҳам...
Қаршилаб олмадинг, эй жажжи қўллар,
Акамнинг қизчаси, о, жиянгинам.

Нима бўлди, эркам, нималар ўтди?
Мана йиллар оқар бир дарёсимон.
Кеча тенгдошларинг мактаб тугатди,
Сен ўн уч ёшингда турибсан ҳамон.

Таажжубга солди мени шу маҳал —
Кезганда бу жимжит қабристонаро:
Ҳамқишлоғим Баслан қабрида аввал,
У чалган сурнайи берарди садо.

Сўнг, унга жўр бўлиб, дўсти, тенгқури —
Самад чилдирмаси қилар «бака-бум»
Кўз олдимга келди:
Улар тиригу,
Қўшнилари уйда қизитар базм.

Бу хаёл... Аслида жимлик ҳукмрон,
Кимни чақирмагин, чиқмайди саси...
Цадин қабристони — сукутга макон,
Ҳамқишлоқ элимнинг сўнгги сакласи¹.

Йиллар ўта бориб, ортар ҳудудинг,
Тобора зич бўлур қабрларда тош.
Биламан, оқибат бағринга сенинг
Кўчиб келажакман бир кун олиб бош.

Қай томонга олиб бормасин йўллар,
Охири шу ерга келтирар бизни.
Эй, дунёдан ўтган цадинлик дўстлар,
Бунда тополмадим кўпларингизни.

¹ С а к л а — уй.

Қанча-қанча кекса, ёш арслонлар,
Қаер бўлди сизга ахир бошпана?
Қаерга кўмилдинг Исоқ Баслонов,
Қаердасан, дўстим, Ҳожи Мағома?

Жангда ҳалок бўлган ҳамқишлоқларим,
Биламан, учраша олмасмиз зинҳор,
Излаб қабрингизни топа олмадим,
Бу қабристон ичра ахтариб кўп бор.

Узоқ-узоқларда қучдингиз ерни,
Узоқ-узоқларда бердингиз сиз жон.
Цадин қабристони, қанча қабрни
Нега узоқларга бердинг, гўристон!

На чора,
Қуёш ва бўрон ўйнаган —
Гоҳ иссиқ, гоҳ совуқ юртларда аста
Авар қизларимас,
Муҳаббат билан —
Ўзга қизлар қўяр сизга гуддаста.

Х А Н Ж А Р

Девордан оламан эски ханжарни,
Қўлим қовушмайди ушлашга аммо...
Қасд қилиб ё ўйлаб жанг-жадалларни,
Тақмаганман уни белимга асло.

Ханжар, мен бекорга тинчингни бузиб,
Тигингдан чангларни артаман баъзан.
Ахир, бир вақтлар жазаванг қўзиб,
Қип-қизил қонларга бўялгандирсан?

Энди сен деворда турибсан бекор,
Баъзан сенга ўйчан қараб тураман.
Баъзан бармоғимга уриб беозор,
Баъзан тирноғимда синаб кўраман.

Бир қурол тутқазди менга бу ҳаёт,
У тинчлик келтирур, ўхшамас сенга.
Аmmo, мен қинингдан суғуриб бот-бот,
Пешлайман ўзим ҳам билмайман нега.

Мен шеър шайдоси бўлсам ҳам, ханжар,
Нега, эҳтиётлаб сақлайман бундоқ?
Нега?..

Тили бўлса айтарди ханжар:
«Ким бўлма, ҳар ҳолда, тоғликсан, ўртоқ!»

ЙЎЛГА ЧИҚАР БЎЛДИМ

Йўлга чиқар бўлдим, хайр, ойжамолим,
Нима бор, қолдирай сенга барини.
Сенга қолдираман баҳор шамолин,
Қушларнинг тонготар қўшиқларини.

Сенга қолдираман ой шуъласию
Ранг-баранг яшнаган ўрмон гулларин,
Каспийнинг тугамас ашуласию
Денгизга шшилган Кайсув куйларин.

Мен олиб кетмайман Сувлоқ чашмасин,
Олиб юролмайман йўлда буларни.
Пешонангдан ўпган қуёш шуъласин,
Этагингни қучган ўт-ўланларни.

Ҳеч нарса олмайман мен ўзим билан,
Сенга қолдираман барини, эркам;
Ҳар икки ёғида гуллар анқиган —
Камардай ўралган сўқмоқларни ҳам.

Қолдираман сенга ёмғир ва туман,
Самони, турналар айтган қўшиқни.
Шунда ҳам, кўп нарса олиб кетаман:
Олиб кетаман мен — сен берган ишқни.

ҚАТРА ЁШ

Бетал Куашев хотирасига

Суянчиғим сенми, қатра ёш, ғамда?
Қайғум тарқатишга сенмисан чора?
Мени уялтириб киприklarимда
Нега йилтирайсан бугун ошкора?

Сенинг юкинг босиб ёпган қовоқлар
Иссиқ, совуқ нима — барин билганди.
Аммо, кўз қароғи энг мушкул чоқлар
Сенинг парданг билан бекилмаганди.

Аста пичирлади менга қатра ёш:
— Уялсанг, бор бунинг осон чораси,
Одамларга айтгин, эмас бу кўз ёш,
Кўкдан юмалаган ёмғир жаласи.

* * *

Жуда совуқ ебсан, жунжибсан, эркам.
Қўлларинг бер менга, оловга товлан.
Тилингдан тушмайди ёз билан кўклам,
Нега қалтирайсан, менга боқмайсан?

Мен булбул эмасман, кўкламда фақат
Жўшиб куй куйласам, эритсам сени.
Мен қуёш эмасман, бахш этиб роҳат,
Фақат баҳор, ёзда илитсам сени.

Мен сени ёзда ҳам, қаҳратонда ҳам
Севаман дилбарим, сенсан муродим.
Севгини ва бахтни куйлайман ҳар дам,
Шу куй билан ерда ташлайман одим.

Агар куйларимдан сен исинмасанг,
Бу февраль оқшоми муз қотсанг, эркам,
Бунинг чораси йўқ, бу демак, билсанг,
Иситолмас сени баҳор ҳам, ёз ҳам.

* * *

Қўрқаман,
Қўрқаман, хафа бўлишдан —
Сақлаб қололмасман мен сени, балки,
Таниш ё нотаниш — бирор ўткинчи —
Чакки бир сўз айтар ё боқар чакки.

Қўрқаман, тўсатдан эсан бир шамол
Нозик қалб ипимиз ширт узиб қўйгай,
Бахтимиз бўлмасин бир шиша мисол,
Ахир шишаларни синдириш ўнгай.

Қўрқаман, ғам-ташвиш улкан баҳрига
Тушиб кетмагин деб, қилолмай бардош,
Мана шу шўр денгиз тўлқинларига
Қўрқаман, томар деб, кўзларингдан ёш.

СЕН МЕНИНГ ҲАЁТИМСАН

Менимча, бу ҳаёт ажойиб нарса.
Кўрсатур бир кунда минг турли мақом.
Гоҳ ғамдан у мени тош қилиб қўйса,
Гоҳ бола шодлигин қилади инъом.

Гоҳ қушдай учирар баландга, қирга,
Гоҳ чўққидан ерга йиқитиб ташлар.
Гоҳ мени темирдай киргизар ерга,
Гоҳ арқон сингари тоблару эшар.

Гоҳ ғам, гоҳ шодлигин солар кўкракка,
Гоҳ у пичоқ чархлаб, дамани якбор —
Кўксимга тўғрилаб, санчар юракка...
Юракда бўлса-чи, сенинг номинг бор.

Сен шу ҳаётимга ўхшайсан. санам,
Гоҳ ситамкор, гоҳо меҳрибон, иноқ.
Қўлингдан келади ерга тиқмоқ ҳам,
Ер узра тутмоқ ҳам мисоли байроқ.

* * *

Умрим чопар, аммо тоғли пойтахтнинг —
Янги хиёбону кўчаси тўлиб —
Ўтар эгалари бу давр, бахтнинг,
Еш ҳамшаҳарларим ўйнашиб, кулиб.

Учрашувлар гўзал, суҳбатлар қизгин,
Ошиқлар эгаллар толлар тагини.
Йигит совуқ еган севимли қизин —
Кифтига ташлаган ўз пиджагини.

Мен уйга шошаман, унда хотиним —
Терговига жавоб беришим керак.
Сўнгра, ўтираман чиқармай сасим,
Қовоқ солиқ, қўллар иякка тиргак.

ДОҒИСТОНИМ

Мен узоқ сафардан ҳориб қайтган он,
Уз юртимда, чарчоқ нафас олдимми,
Бошимга эгилиб сўрар Доғистон:
«У олис ўлкани севиб қолдингми?»

Тоққа чиқаману, шу баландликдан,
Нафасим ростлаб мен берурман жавоб.
«Кўп юртлар кўрдиму, аммо баридан
Сен ортиқ сеvimли, эй қалби офтоб».

Онтимни мен тез-тез такрорламайман,
Севмоқ ва онт ичмоқ янгилик бўлмас,
Севаман демоқдан жуда қўрқаман:
Такрор айтган сўзнинг оҳори қолмас.

Ҳамма фарзандларинг чиқиб бу ерга
Жар солиб ўз онтин такрорласа гар,
Гар улкан тоғларинг акс-садо берса,
Тош қояларнинг ҳам жонига тегар.

Кўз ёши ва қонга сен фарқ бўлган вақт,
Камгап ўғилларинг, ўткирлаб тигин,
Жанг қилди...

Уларнинг онту садоқат,—
Меҳрига жўр бўлди ханжар қўшиғи.

Жангларнинг сурони тинчигач яна,
Камгап ўғилларинг, Доғистон, дилдан,
Сенга онт ичдилар, севиб мардона,
Қўлда ўроқ билан, болғалар билан.

Унутмайман асрий бир насиҳатинг:
Шовқинсиз меҳнат қил, чиқарсанг ҳам от,
Отдан ҳам онт ортиқ, дея ўргатдинг,
Тоғликлар бекорга эгарламас от.

Суронли, сершовқин пойтахтлар бўйлаб,
Узоқ, ёт юртлардан қўйнингга келдим,
Мағрур тоғу дарёнг қўшиғин тинглаб,
Яшашдан ортиқ бахт йўқлигин билдим.

ДУСТЛИК ҲАҚИДА ҚИССА

Сўрсалар мендан агар: «Не билан ҳаёт азиз?»
«Ёв кўз ёши, дўстларнинг қувончи-ла»,— дейман тез.

Менинг юртим тик қоя, улкан тошлар аро жо,
Довруғи анча катта, ери кичикдир аммо.

Эртактаги боғ эмас, кам ҳосилли ери бор,
Дўстликдан қудрат топмиш, севгиси ҳур ва бисёр.

Бир кун шу қорли тоғлар каби сочи оппоқ чол
Қазо чоғи келганин пайқаб бўлибди беҳол.

Бироқ уни ўлим банд қилиб олмоқдан аввал,
Кечган умрин сўроқлаб, берибди шундай савол:

«Қандай яшаб, не таҳлид ўтқарган эдинг умр,
Қани айтиб бер дебди, тортинмасдан бирма-бир».

Сўйлай бошлабди шўрлик келган чоқда сўнгги он
Кўрган-кечирганларин қисқача қилиб баён.

Ўзин пок асраганмиш, бўлмайин деб нобакор,
Гуноҳ йўлга кирмабди, ичиб-чекмабди зинҳор!

Эрта тонгдан то оқшом келгунича бечора
Беш вақт намозин ўқиб, еб-ичибди уч бора.

Ўғрилиқ не билмабди, не билса билдирмабди,
Ҳалолу пок яшабди, олмабди ҳам бермабди.

Ўлим тинглаб чол сўзин дебди содда, бепарво:
«Ҳа, яшабсан, эй ота, гўёки бир авлиё.

Эй кекса, сочинг ўхшар улкан қорли тоғларга,
Қилгандирсан эзгу иш дил тортар ўртоқларга.

Шул сабабдан уларнинг кўнглин қилмай деб вайрон,
Ортга сурай қазойинг муҳлатини, бобожон.

Қилиб ҳар бир энг яқин дўстларингдан армуғон.
Бир йилдан умрин олиб, сенга берайин, қувон!»

Мурладек бўзарибди чолнинг юзи шу онда,
Дўсти тугул йўқ экан душмани ҳам жаҳонда.

Улим қилибди хитоб:

«Ундай бўлса, э доно,

Тирик юрсангда ўлик экансан-ку доимо.

Ҳозирлик кўр, мен билан биргаликда кетурсан,
Кимга ҳам даркордирсан, кимни ҳам шод этурсан?»

«Э, ўлим, сўзларингни мақбул деб тан олурман,
Ашаддий ёв бўлсанг ҳам, бу гапинг ҳақ билурман».

Инсондирмиз, демакким, дўстларсиз умр маҳол,
Дўстларсиз қазо топмоқ ундан ҳам оғир, малол.

Дўстларсиз кичик халқим янчиларди батамом,
Улуғланди дўстликдан, дўстлар бор, яшар омон.

Бизларга дўстлик даркор, у ҳақда қўшиқ даркор,
Ҳаводан ҳам нондан ҳам шунга муштоқмиз минг бор.

ОЙНА

Айт менга, нечун, сен, эй маккор шиша,
Алдаяпсан мени, қилмай андиша?

Ишондингми ёки жўраларимга,
Ёки сочим оқ, деб ёзган шеъримга.
Жўралар тегишган қор ёққан дамда
Шеъримни ёзганман ҳижронда, ғамда.

Кулги қилма менинг бошимни, нодон,
Унда худо ҳаққи, оқ йўқ, бир қара,
Қоя тош остида қолган заъфарон
Гиёҳдек толаси йўқдир — қоп-қора.

БУЛГОРИЯ ДАФТАРИДАН

1. ЧҮЗСАМ КУККА ЕТАР ҚҮЛЛАРИМ

Кўпикли дарёлар, тик тушган жарлар,
Жимиллаб сеҳр этган туманлар аро
Родопи самога тиккалаб ўрлар
Доғистон бўлгандай қаршимда пайдо.

Чўзсам гар осмонга етар қўлларим,
Олисга боқаман юксак давондан.
Кавказча бўрк каби чўққиларга жим
Бурутлар чулғанмиш у ён-бу ёнда.

Шиддат-ла ўтгандек учқур шўх оҳу
Марица отилур мағрур ва хушнуд.
Шу хилда оқмасми тоғлардан Кўксув,
Даралар томоғин чайқамоқчун зуд.

Фарқ этмам Кубачи билан овулим,
Бекорга тушмабди йўлим бу ёққа.
Тоғларга чирмашган Тирнова сўлим,
Бизнингдек тирмашмиш уйлари тоққа.

Шу оддий сабабга кўра, эҳтимол,
Юртимнинг хотири қўзғалар дилда.
Казанлик водийсин кезганимда лол,
Кўм-кўк Қўмиқ ери келар кўнгилга.

Бундаги қизларнинг кўзи беқиёс,
Юлдузлар сингари чақнаб туради.
Кўкдаги йўлдошдек нигоҳим бехос
Улар атрофида гир-гир юради.

2. НАЗМИМГА КИР, БУЛҒОРИЯ

Кавказликнинг уйига киргани каби меҳмон,
Булғория, назмимга киргил қулф уриб, яшнаб.
Қуёшнинг ёғдусига чўмган узумдек бу он
Булғория назмимга киргил сен жило ташлаб.

Дилга жо бўлган каби эзгу ниятлар бари
Булғория, назмимга сен нурафшон бўлиб кир.
Ҳайдалган соз ерларга сингган ёмғир сингари
Шеъримга жон бўлиб кир, шеъримга қон бўлиб кир.

Назмимга кир, назмимга. Булғория оташи,
Тоғликлар ўчоғига кирган алангасимон.
Назмимга кир, назмимга, оқ булут-ла туташиб,
Осмонга сингиб кетган қорли чўққидай бу он.

Назмимга кир, назмимга, Булғория достони,
Келган каби кемалар сурса денгиз шамоли.
Қаршиласин ҳар сатрим карвон кўринган они,
Кутиб олишга тайёр гардиш кўрфаз мисоли.

Назмимга кир, назмимга, қалбда меҳринг гиёси,
Бебаҳо узик бўлсанг, кўз бўлғуси ашъорим.
Юрагимга жо бўлгил Булғория зиёси,
Хаёлларим ром этган эй, чин дўстлик диёри.

3. БУЛҒОРИЯ ГУЛЛАРИ

Булғория гуллари, ақиқдай гуллар,
Ёш ўлка гербида борсиз бу замон.
Қўярдим сизларни ҳақ берилса гар
Ёқут ранг юлдузлар билан ёнма-ён.

Булғория гуллари, ақиқдай гуллар,
Қошингизда ўзга чечаклар бекор.
Мен сиздан ясардим ҳақ берилса гар
Гўзаллик орденин қилиб ифтихор.

4. СОФИЯ, МЕН СЕНИ СЕВАМАН

Витоша тоғидан кирганда оқшом,
София томонга ташладим нигоҳ.
Ўт олиб улуғвор ҳислар бу айём,
Қалбимга аланга қўйдилар ногоҳ.

Еғилур шаҳарда ойналардан нур,
Тўйхона сингари унинг ҳар ёғи.
Ҳушчақчақ соқийдек Витоша турур
Қўлида янги ой худди май шохи.

Дарахтлар нам кафтин чўзиб осмонга,
Юлдузлар жилосин тутар хотиржам.
Бу ўлка шоири фахр этиб манга
Ўз юртин тавсифлаб, бўлади ҳамдам.

Дейди у сукутни бузиб орада:
— София шаҳрининг ҳеч баҳоси йўқ.
У билан боғлиқман мен ҳар борада,
Шерикман қувончу дардига тўлиқ.

Ундаги каштанлар тубида униб,
Ўсганман, бу ерни севдим, севаман.
Жанг қилдим партизан отрядда бўлиб,
Дафн этдим шу ерга дўстларимни ман.

Сентябрь тумани ичра мен ҳануз
Қўраман уларни тирикларсимон.
Қайинзор ичида илғамоқда кўз,
Юргандек бўлишар шаҳримда ҳамон.

Улар-ла қўраман унсиз бир суҳбат,
Сўз бориб тақалур шу кунга келиб,
Мен зафар номидан онт ичгум ҳар вақт,
Ватаним эркини сақлагайман деб.

Юксақда ёнма-ён туриб бу заҳот,
Шоирнинг сўзига бўламан мафтун.
Бу кўнгил мулкани кучли хотирот —
Қўзгаган ҳисларга бой бердим бутун.

Мен кичик овулда туғилдим, ўсдим,
Севилдим қизларнинг ақлин этиб ром.
Ватан деб жон берган элдошларни жим
Ёдимга оламан бу дам номма-ном.

Витоша тоғида турган ёнма-ён
Дўст билан мен баҳам кўрдим қисматим.
— София, мен сени севаман, инон!
Деган сўз бу юртга, дўстга ҳурматим.

5. УЛКАН УЛКА

Булғория кичик, бироқ,
Бағри меҳмонга кенгдир.
Бир йилда ҳам кезиб чиқмоқ —
Қийин, жаҳонга тенгдир.

Уйлардан уй фарқ этса ҳам
Борар бўлсам мен қаён,
Урфин севдим мен чунонам
Топдим дўсту қадрдон.

Кетма дея сўрар мезбон,
Мен-чи кавказлик меҳмон.

Ватандошга меҳмон каби
Утирсам дейман сўнгсиз.

Бу юрт кичик, аммо қалби,
Даргоҳи кенг, поёнсиз.

Унутмас у шу ўлка деб
Жон берган қурбонларни.
Ёдгорликка бошим эгиб,
Ўқийман кўп номларни.

Шипкадаги обидалар
Эўр жанглاردан хотира.
Бу юрт кичик бўлса ҳам гар
Кезиб чиқолмам сира.

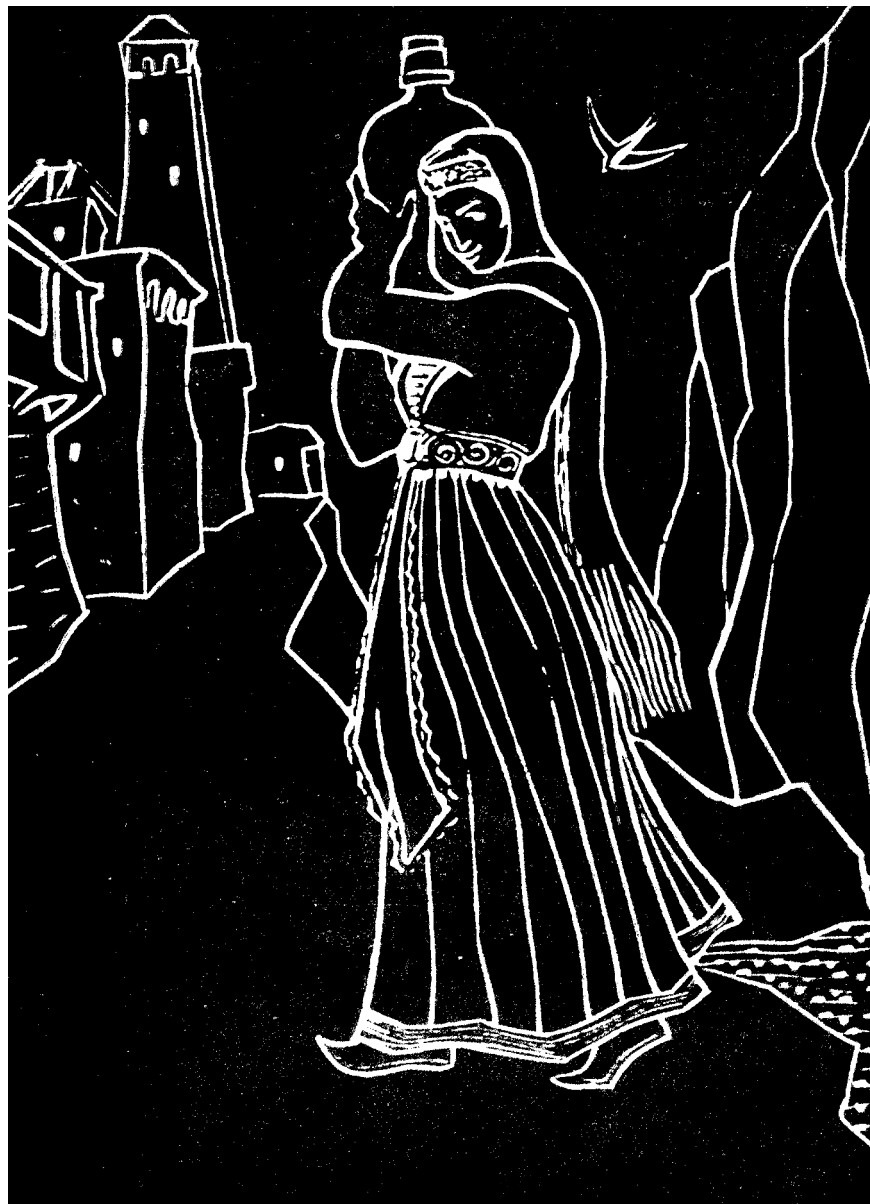
Дилда кетур туташган тоғ,
Тоғларимдай азиз, соз.
Пастда яшнар узумзор боғ,
Гул водийси дилнавоз.

Создир Янтра ҳамда Дунай
Марица куйлаб оқар.
Бағрин очиб бу юрт атай
Дил яйратур, хуш ёқар.

Ёқиб тушди менга буткул
Гўзал, жилвакор Балкан,
Гарчи кичик бўлса-да ул
Барибир дейман улкан.

София

ОВУДАН МУЖДА

I

Хат олганман почтадан ҳар хил,
Иш важҳидан, байрам баҳона,
Хати ҳар хил, мазмуни ҳар хил,
Баъзилари кўп оқилона.

Бир хилида — мақтов ё дўқ бор,
Бир хилида — қайғу ёшлари.
Бир хилида — аччиқ сабоқ бор,
Бир хилида — таъна тошлари.

Мен қочмадим ғазабқор хатдан,
Ғурур билан бир-бир ўқидим.
Ўқидиммас, ёд олдим ҳатто,
Оловига кўксимни тутдим.

Бундай хатлар келмасин қанча,
Кўпроқ келди менга бошқа хат:
Енгил тортиб, яйрайсан анча,
Бундай хатлар — жонингга роҳат.

Хат пойтахт ё овулдан келса,
Майли, қаер печатин боссин,
Агар хатнинг маъноси бўлса,
Кечирганман доғин, хатосин.

Баъзан марка устида бўлган:
Бургут ё фил, ёки подшолар.
Сувратларга босиб урилган
Чет эл почта тамғаси булар.

Хат ичида нима бор асли.
Билиб бўлар ахир қаёқдан?
Мен ҳам олдим шеърин ва насрий
Қанча-қанча хатлар ҳар ёқдан.

Эндигина қанот чиқарган
Жўжахўроз, қизгин ёшлардан.

Ақли тўлиб қуйилиб қолган
Кексалардан — оппоқ бошлардан.

Хатлар олдим, нон қадрин билиб,
Баҳор ерга дон экканлардан.
Хатлар олдим жон озуғи деб,
Жавлон урган — жон тикканлардан.

Шоирларга, ўз вақтидаёқ,
Хати учун айтдим раҳматим.
Сақлаб юрдим йиртолмай узоқ
Дилга яқин аёллар хатин.

Келиб турди хатлар йиллардай,
Олиб келди ўз табиатин:
Гоҳ эртароқ тушган совуқни,
Гоҳ баҳорнинг эртароқ тафтин.

Бу хатларни бир ерга йиғсанг
Ва бугунги кўз билан атай,
Ўз умрингни варақлагандай,
Қисса каби бир-бир ўқисанг

Ўтар эди эсингда қолган
Ҳар хил номлар ва қиёфалар,
Аммо айбим билан йўқолган —
Бу қиссадан кўп саҳифалар.

Ушлаб турдим баъзиларини,
Кафтим тутиб ўт яқинига.
Кетаётган август барглари
Шундай ташлар куз ёлқинига.

Баъзиларин йиртиб сочганман
Ва эслайман ҳамон бепарво.
Кўз олдимда оппоқ парчалар
Тўзган хўроз пагидай гўё.

Иқрор бўлай, йитди баъзиси,
Соғинаман ҳамон кўнгилдан,
Қуриб қолган дарёсин қумсаб,
Ёниб ётган сап-сариқ чўлдай.

Хатлар, хатлар!

Булар ичида

Бир хили бор — ажойиб жуда:
Йиртолмайсан — гап ёзувдамас,
Ёқолмайсан — гап сўзлардамас.

Баъзи хатлар уставдагидай,
Қондали ёзилган бари.
Кўзга аён эски солдатдай
Орденлари ва яралари.

Бироқ менда ҳамма хатлардан —
Бўлак битта хат бор, тенги йўқ.
Бойман ҳамма халифалардан,
Мен учун у олтиндан ортиқ.

Бу бебаҳо хатдаги ҳарфлар
Бегуноҳ бир мусичалардай.
Ўтиб йиллар, босса ҳам хавфлар,
Тасодифан қолган йўқолмай.

Ўз вақтида жавоб ёзилмай,
Қолиб кетган бу эски мактуб,
Ўқисангиз оддий бир хатдай,
Ҳеч қилмайсиз ҳайрат, таажжуб.

Юртим севиб тану жон билан
Ва тикилиб ўтган вақтга,
Кеч бўлса ҳам, шу дoston билан,
Ёзмоқчиман жавоб у хатга.

II

Студентман мен тоғлик ўғлон.
Тоғлар ишқи қалбим қонида.
Куз. Бошимда учади хазон
Тверской хиёбонида.

Кўп лекция эшитдим, аммо
Кўйганим йўқ зехним барига.
Мен ётоқда турдим, аввало,
Хона олдим сўнг ижарага.

Тақар эдим гулдор галстук,
Папах эмас бошимда — кепка.
Кеч ётардим: юлдузлар сўник,
Тонг оқарар — қайтмасдим уйга.

Ишқим оташ, юрагим оташ
Ёшларга хос ўйларим дадил.
Одамзодда не фазилат бор
Эгалламоқ истайди кўнгил.

Шеърятда ҳаммамиз, ҳар дам
Ута рашкчи, талабчан эдик.
Тверский бульвариди ҳам
Яхши-яхши шеърлар битдик.

Менга ётдир кеккайиш, фириб,
Ҳурматим зўр нозик дидларга,
Маъносини таржима қилиб,
Ўқиб юрдим шеърим дўстларга.

Тоғли юртда ўқирди бир қиз,
Очилмаган гулдай жамоли,

Уша юртдан қувган булутни
Москванинг кучли шамоли...

Эсимда бор: ҳа, ўйин билан
Шўх болалар қўймай ҳазилни:
Аташтириб уни мен билан
Қўзғашарди унинг жаҳлини...

III

Уша хатни мен олган куни
Илк қалдирғоч учарди кўкда.
Совуқ қишнинг қору қуюни
Кетган каби бўлди кўнгилдан.

Совун билан ёпиштирилган
Конвертни мен очганим замон,
Чаманлардан аста таралган
Гуллар иси анқиди шу он.

Ёзувидан танидим дарров.
Эсга тушди ўша тоғлик қиз.
Мени унга муносиб куёв
Деб болалар қотишарди сўз.

Печать урган Цадин почтаси,
Мен конвертни очдим авайлаб,

Бош айланди,
Сочди нашъасин —
Авар тили бирдан жаранглаб.

Ҳа, салом хат ёзганди у қиз,
На янги сўз, на бир ҳикмат бор.
Ҳар бир оддий ва жўнгина сўз
Янграр, аммо ажиб жарангдор.

Ёзган эди мактаб-ўқишдан,
Ва ёзганди бирма-бир шундоғ:
Касал экан қўшниси қишда,
Ҳозир эмиш тузук, соппа-соғ.

Турнақатор хатдаги сўзлар
Қилар эди кўнгилга таъсир.
Қачон тоғда эриди музлар,
Қачон ёғди биринчи ёмғир.

Баъзи жойда унинг қалами,
Хат устида кенг давра олиб,
Қуш галаси устида учган —
Қирғий каби, бирдан айланиб.
Қайбир сўзни шартта ўчирган.

Қувончимга минг қувонч қўшган
Мактубдаги менга бебаҳо

Поёни йўқ ўтлоқда ўсган —
Уч япроқли нозик бир гиёҳ.

Шундай расм бор базнинг ёқда,
Яшнаганда ҳамма ёқ гуллаб,
Юрак нусха бу уч япроқдан
Юлар эдик бир-бир қиз танлаб.

Эски эрмак.
Мана, бугун ҳам
Эсга уни туширди бу хат,
Яна у қиз, мен соғ одамга
Бўлинг депти соғу саломат!

Хатга имзо чекай деган чоқ,
Унга томган бир томчи сиёҳ,
Икки ҳарфни қилибди пачоқ,
Харсанг босиб эзгандай гўё.

Бу учун ҳам айбдордай ман,
Қиз олдида бурчлидир виждон.
Қанча вақтки,
мен азобда ман
Қўзгатолмай харсангни ҳамон.

Бу оддий хат недан иборат,
Замирида нималар борди?

О, гуноҳкор қалбимни бу хат
Пора-пора қилиб юборди.

Ғилдиракнинг тақу туқида
Кеча-кундуз юрган каби ман,
Бошим гаранг, ҳушим ҳам йўқдай,
Бир манзилга тушган каби ман.

Шундай оғир минутда лекин
Бир хушxabар етишди менга,
Гўё тушиб поездга,

яна —

Қайтмоқчиман тездан кетинга.

Йилтиради баҳорлар ҳусни,
Чинорлардай ўтди ойнамда,
Мен болалик ва киши ҳиссин —
Кезганини сездим танамда.

IV

Қўп туйғу бор инсон дилида,
Бугун мойил бирига қалбим,
Хат баҳона, ўқий кўнгилдан
Шу муқаддас туйғуга мадҳим.

Қўл қаламни тутгани замон
Инсон руҳин ардоқловчи ман.

Эсимдадир, бу ҳисни ҳар он —
Мен сирлашдим юлдузлар билан.

Тикка тоғнинг қия бағридан
Боқар эдим кўкка жим, ювош,
Қайнаб чиқар юрак қаъридан
Киприкларга икки томчи ёш.

Қолдирмади оромим бир оз,
Аммо бу ҳис — эди эзгулик.
Йиллар ўтар: гоҳ яшнарди ёз,
Гоҳо ерда — оппоқ қор, музлик.

Жаҳон кезиш — бу менга эрмак
Эмас асло. Сайр этган пайтим,
Қайга бормай ва қачон бормай,
Шу туйғуни орқалаб қайтдим.

Пудзаямнинг тик чўққисидан
Турналарни кўрганимда ҳам,
Эшигини илон қўриган
Эҳромларга кирганимда ҳам.

Сузганимда Қизил денгизда
Ва Рим бўйлаб юрганимда ҳам,
Ва Луврада гўзалликларга
Ҳайрону лол турганимда ҳам.

Она юртга жон-таным хумор,
Чақирарди мени — нидоси.
Чақирарди такрор ва такрор,
Шу туйғунинг акс-садоси.

Бир туйғуки, инсонга тиргак —
Бир туйғуки, қон каби керак.
Бу туйғуни инсон юраги
Асрларки, кўтарар юксак.

Ҳамма ишлар шубҳалар, баҳслар
Бу туйғунинг ҳукмида бўлур.
Бир туйғуки,
 номин айтсалар
Ватан меҳри дея аталур.

Мангулик ва чиройни ҳадеб
Айтган билан сира тугамас.
Худди шундай қизил сўз айтиб,
У туйғуни исботлаб бўлмас.

Тушда кўрдим, уфқ қирмизи,
Яшнар ҳафиф нур анҳор уза.
Тушда кўрдим, келар тоғ қизи,
Елкасида сув тўла кўза.

Ана шундай жонланар секин
Унутилмас хатнинг сўзлари:
Кўз олдимда уради тўлқин —
Бошланишда дарё сувлари,
Шундай пишар боғ хурмолари.

Гўё чиқиб мен тепаликка
Утирибман найимни чалиб.
Булутчалар тўпланиб кўкда,
Бошим узра юрар айланиб.

Баланд тоғлар кифтига шомдан
Йўл-йўл қизил чойшаб ёпинар.
Онам мени у ясси томдан
Чақиргандан,
ҳадеб чақирар.

Шундан буён оқди кўп сувлар,
Утиб кетди қанча йил — замон,
Аmmo онам йўлимни кўзлаб
Уша томдан
чақирар ҳамон.

Шодликда ҳам, гам-қайруда ҳам,
Қанча узоқ жойда бўлмайин,
Онам овозига ўхшаган
Юрт овози келади майин.

Унутмайман умрим борича
Йўлларимда бўлсин қандай гов,
Қанча чиқса бу садо, шунча —
Акс-садо бераман дарров.

Шу сабабдан эмасми, қизча,
Она юртга талпинар кўнглим?
Соғинишдан дил эди парча,
Хатинг ўқиб, боргандай бўлдим.

V

Кўзим ўткир — ёшликдагидай
Айт, яширма,
 эй хат ёзувчи,
Уй томида , кўм-кўк ҳавода
Силкиндими рўмолинг учи?

Мендан қочиб юрма, қўшнижон,
Ёмон кундан қочиб юр, эркам,
Кўча бўйлаб бораман хушҳол,
Овулдаги энг пичингчи чол —
Избай сўзин отиб турса ҳам.

Мафтун қилган тоғлар — тилсимот,
Мен бахтиёр — ота-онали.

Отам ҳали соғу саломат,
Ҳигитлардай бақувват ҳали.

Бор ҳар кимнинг ўз гапи, сўзи,
Кўриб қолдим Басирни,

ҳамон —

Бухарестдан гапирар қизиб,
Яра ўрнин қилиб намоеън.

Ҳурматлидир милиция элда,
У огоҳдир юртдан ҳар минут.
Қўл силкитар мотоциклда —
Милиция вакили Мақсуд.

Упишаман тенгқурлар билан,
Базмдаги қадаҳларсимон.
Қучоғимга севиб босаман
Болаларни кўрганим замон.

Бўрка кийиш қадимдан расм,
Энди улар камайган андак,
Ҳамқишлоқлар ичра, афсуским,
Кўпайибди бу оддий пиджак...

Уқияпман у хатни...

Гўё —

Ҳар қатори — тоғдаги сўқмоқ.

Ҳар битта сўз — тоза бир гиё.
Ҳар битта гап — тип-тиниқ булоқ.

Хаёлимда аста юраман,
Овулимнинг ҳамма ёғида,
Марҳумларни ҳатто кўраман,
Кўрганимдай тирик чоғида.

Қучоқ очиб чопар мен томон
Жанг қурбони у икки оғам.
Бугун деҳқон бўлган қаҳрамон,
Бугун чўпон бўлган солдат ҳам.

Онт ичаман остонам ўпиб,
Чўкка тушиб бу қия йўлда,
Худди —

ёлғиз кўз ёши тўкиб,
Сўзлагандай тангри олдида:

— Она овул, қалбим уяси,
Сенга учар юрагим қуши.
Шухрат, ғийбат сендан пастдадир,
Болалигим, ором бешиги.

Бизнинг сакла — мана бу макон.
Олов ёнмас ўчоқда — бунда.
Аммо ёнар, у ёнар ҳамон
Ўчоқдамас, менинг қалбимда.

Эшитилди бир нидо шу вақт
Бу нидога қулоқ тутдим мен.
Мақтай берма овулинг фақат,
Улуғ юртга фарзандсан-ку сен.

Кўриш мумкин қуёшни тоғдан
Улкан денгиз ичра ботарда,
Кўриш мумкин уни қирғоқда,
Кўриш мумкин ҳатто қатрада.

Юртга севгим пок деб биламан,
«Она» дейман азиз ўлкамни.
Қандай тубан махлуқ бўламан
Гар унутсам туққан онамни.

Кўп дарёдан сув ичдим, лекин
Эсда турди тоғдаги булоқ.
Авар тилин жарангисиз мен
Кар бўлардим аллақачоноқ.

Чет элларга бориб қолсам мен,
Фахр билан дейман кўнгилдан:
Мен СССР гражданиман —
Кавказликман, Цада овулидан!

Шўх, суронли базмлар аро,
Қайноқ меҳнат жабҳасида ҳам.

Мамлакат ва овул тенг, аммо
Кўрмас буни баъзи бир одам.

Ҳожати йўқ исботнинг бунда,
Ахир, тоғлик ботирлар жангда
Мамлакат деб атакаларда
Тикмадими жонин ялангда?

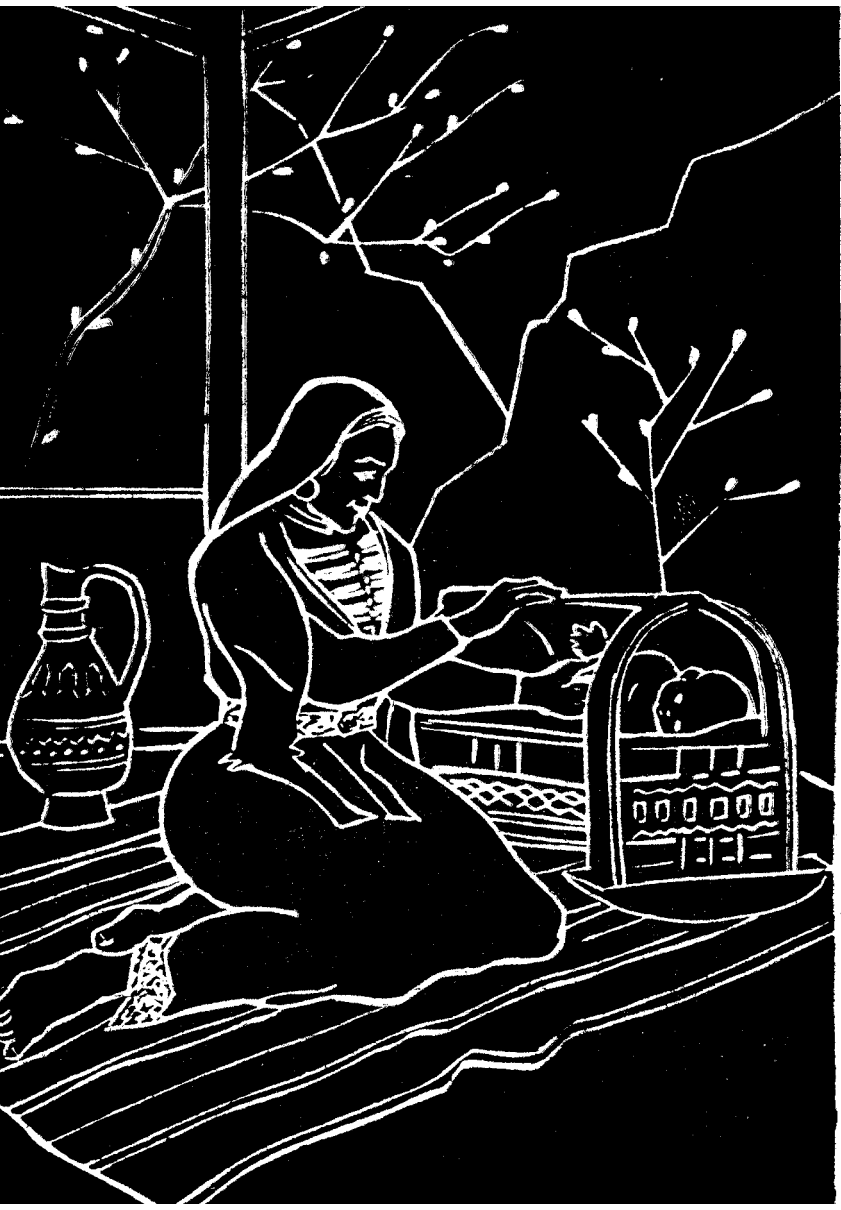
Бу гапларга қилиб хулоса,
Яна сизга очигин айтсам:
Мамлакат тинч ва обод бўлса,
Тинч ва обод яшар овул ҳам.

Мамлакат ҳам ўз елкасида
Тутар сизни, тоғ овуллари,
Бундан сўнг ҳам тутар юксакда
Осмон бўйи тутгани каби...

Эшитдингми, сўзим, чарос кўз,
Чарақлаган менинг офтобим,
Эшитдингми сўзим, қўшни қиз,
Қабул айла менинг жавобим.

Яшнаб ётсин Цаданинг ери,
Кўм-кўк яшнаб турсин осмон,
Ёғсин илиқ баҳор ёмғири,
Қалдирғочлар бўлсин газалхон.

САККИЗЛИКЛАР

* * *

Шошилмай ёздилар боболар қадим
Ханжарлар юзига ханжарлар билан.
Мен зўрға қийналиб ёзаман ҳадеб
Уни қалам билан, бўш сўзлар билан.

Жангга от сурдилар, боболар қадим
Хайрлашиб севган ерлари билан,
Менинг сиёҳ билан зўрға ёзганим
Тошга ёзди улар қонлари билан.

* * *

Умрим — гилам. Мен уни эплаб
Тўқиёлмадим. Хижолатдаман,
Тўқимамга қараб синчиклаб,
Қанча-қанча нуқсон топаман.

Китоб ёздим, эплаёлмадим:
Бўш саҳифа кўп унла беҳад.
Бунчалар сўст ташладинг одим.
Бунчалик кеч келдинг, маҳорат?

* * *

Оппоқ тонг ва оқшом, кундуз ва кеча —
Оқ, қора кийинган балиқчилардир.
Дунё эса, худди денгиз, менимча:
Унинг балиғи биз — сузамиз чуқур.

Сергак балиқчилар ухламас сира,
Қармоғин ҳозирлар, созлар тўрини.
Ё кундуз қармоққа, ё тунда тўрга
Бир кун илинтириб олади мени?

* * *

Эрталаб турамиз, қувнаб куламиз,
Кундуз нима бўлар, билолмаймиз ҳеч,
Келар кундуз, уни қарғаб, сўкамиз,
Қарабмизки, яна тушар қора кеч.

Кунлар, хазинамиз — куч ва журъатни —
Биздан тортиб олиб жўнайди атай.
Бизга қолдиради тинч балоғатни,
Ёмғирдан сўнг бошга кийган бўрқдай.

* * *

Билмас бу дунёда беш минут ҳақи,
Ризқи қолганини баъзи бир инсон.
Тинчимас, қўтарар ғазабкор шовқин,
Гўё яна юз йил сура у даврон.

Нарида — серғалва инсонга боқар
Тоғлар — кўзларида минг йиллик сукут,
Хўмрайган юзлардан сокинлик оқар
Гўё улар умри қолган беш минут.

* * *

Биз ҳам кириб келдик худди поезддек.
Бу бекатда бир оз оламиз нафас.
Э, «Ҳаёт» бекати, сен доим биздек,
Ҳаммани ҳам кутиб оласан бирпас.

Мана, мен ҳам келдим, муддат узоқми,
Қисқами — йўлимга жўнайман, сўзсиз.
Э сен, бу бекатнинг қизил чироғи —
Менинг тўхташ вақтим бир озгина чўз.

* * *

Учратганман кўп бор бизнинг овулда,
Заргар қўшниларим билгандай ҳисдан:
Айлантириб кўриб бир нафас қўлда,
Ажратар эдилар олтинни мисдан.

Ҳурматли ўқувчим, моҳир заргарим,
Сен баҳо берасан бизнинг ҳунарга,
Ўзинг ажратасан бу мисраларим
Мисини мисга-ю, зарини зарга.

* * *

Мен эски мерганман, сўз — менинг овим,
Кўздан гойиб бўлар нишон олган дам.
Йилт этиб кўриниб, йўқолади жим,
Қочади қолдирмай ҳатто изин ҳам.

Милтиқ сасин ҳали билмаган қуён
Юради бепарво ва беғам жуда.
Сўз ҳам бўлар тоғу ўрмонда пинҳон,
Қочади қуёндек қалам учидан.

* * *

Қозон қайнар, лекин таом тайёрмас,
Ҳали у ҳақда бир сўз ҳам деб бўлмас,
Яъни, айтиб бўлмас бир луқма татмай,
Шўрва ё паловнинг мазаси қандай...

Пандур жаранглайди аста ва баланд,
Сабр қилиб тингла, ошиқма асло,
Куйдаги сўзларни эшитмасдан сан,
Ашулага шошиб бермагин баҳо.

* * *

Ғамғир шивирлайди ойнамни саваб,
Титратар гумбурлаб момагулдурак.
Шу онда ғам, шодлик, севги ва ғазаб —
Ҳисларига тўлиб тошади юрак.

Ғамим қўшиғимга бўлар армуғон,
Шодлигим бераман дўстларга сийлаб.
Севгим — ҳамма, ҳамма инсонга эҳсон,
Ғазабим қолади — ўзимни қийнаб.

* * *

Оппоқ папах беаган билан
Баъзи калла мисоли қовоқ.
Олтин қилич хезлаган билан
Баъзилар зап бўлади қўрқоқ.

Ташвиш билмас ёғ босган кўзлар
Ҳаёти ҳам ўтар қуп-қуруқ.
Аммо оддий айтилган сўзлар
Баъзан бўлар ҳақиқий қўшиқ.

* * *

- Турмушингиз қандай, ботир йигитлар?
 - Хотиним нобопдир — қисматга ланнат.
 - Турмушингиз қандай, ботир йигитлар?
 - Хотиним қобилдир — турмушим роҳат!
-
- Турмушингиз қандай, эй янгажонлар?
 - Эрим феъли ёмон — ўтган яхши тоқ!
 - Турмушингиз қандай, эй янгажонлар?
 - Эр яхши бўлса ҳам, иш экан чатоқ!

* * *

Сўзлаб бер гулдураб оққан тиниқ сой,
Ортингда қолмишдир йиллар ва йўллар.
Кўрган энг чиройли нарсанг нима, ҳой,
Босиб ўтганинда йиллар ва йўллар?

Жавоб берди тоғли ўлканинг сойи:
— Ҳув узоқда менинг бошланган жойим —
Манбаимда қора бужир бир тош бор.
Шундан гўзал нарса кўрмадим зинҳор.

* * *

Ишонмайман тақдир ва муъжизага,
Майли ижро қилсин ўлим ўз ҳукмин:
Майлига бош эгай мен ҳам қазога,
Ва қайта тирилай икки йил кейин.

Қайтиб келиб уйга, худди бир элчи,
Неки қолган бўлса бир назар солай.
Хафа эсанг — қолай, хурсанд эсанг-чи,
Майли шу заҳоти қайтадан ўлай.

* * *

Тез оқар нодон сой, эй ҳовлиқма сой,
Бу ерда қоялар ёрилар бенам,
Нечун сен кўзлайсан узоқлардан жой,
У ёқларда сув мўл, етар сенсиз ҳам.

Юрагим, юрагим, сенга мен ҳайрон,
Сени севганларни нега севмайсан?
Нега югурасан чопиб у томон,
У томонга керак — на ман ва на сан.

* * *

Баъзи ёш новдалар ўзин унутар,
Дерлар рашк соламиз кўп юракларга.
Дўл қуймоқчи бўлиб турган булутлар
Истеҳзоли кулар ғўр куртакларга.

Шундай думбуллар бор, кибрланиб дер:
«Яшаймиз бахтиёр, фароғатда биз!»
Бахт эса, уларга раҳми келиб дер:
«Болалар сингари бунча соддасиз!»

* * *

Абадиймас осмон, менимча,
Эскиргандай, нураётгандай.
Баъзан эса, гумбурлаганча,
Бошим узра қулаётгандай.

Аммо, мени ҳимоя қилиб,
Турар баланд тоғлар, чўққилар.
Эски бино томидай бўлиб —
Босса осмон, суййди улар.

* * *

— Буюк оқил имом¹ бўлиши керак,—
Деди бир йиғинда биринчи ноиб.

— Буюк ботир имом бўлиши керак,—
Деди унга қарши иккинчи ноиб.

Юртининг шоири бўлмоқдан кўра
Минг марта енгилдир бошқармоқ давлат.
Оқиллик, ботирлик етмас шоирга.
Зарур яна бошқа юзлаб фазилат.

¹ Имом — Доғистонда ҳоким, бошлиқ маъносида қўлланади.

* * *

Далаларда кўкарса экин,
Хасис ерга сув ағдарамиз.
Ерда ҳосил пишгандан кейин,
Бугдойга тез ўроқ соламиз.

Бу ерларнинг ҳамма сатҳини
Қонимиз-ла суғоради гам,
Ўроқчидай билиб вақтини,
Ўриб олар бир кун бизни ҳам.

* * *

Бизда тоғлар кўм-кўк, кўм-кўк покиза,
Экинзорлар яшнар олтин сингари,
Дунё агар шулар рангига кирса,
Чиройли бўларди яна ер шари.

Баҳордек ўлкаминг кишиларида
Топмишди эски ва янги урф тамал.
Дунё шу одатга эргашганида,
Ер юзи бўларди яна мукамал.

* * *

Биз ҳамон йўлдамиз, ҳамиша йўлда,
Биламан бу йўлни қадамма-қадам.
Яна қанча йўл бор биз учун олда,
Билмайсан буни сен, билмайман мен ҳам.

Биз ҳамон йўлдамиз, ҳамиша йўлда,
Мақсад манзили бор аниқ ва кўркем.
Аммо, етамизми унга, гап шунда,
Билмайсан сен буни, билмайман мен ҳам.

* * *

Уламиз, ҳеч кимса қолмас доимо,
Буни ҳамма билар, янгиликмас, йўқ.
Бир мерос қолсин деб яшаймиз аммо:
Уй ё сўқмоқ, дарахт ва ёки қўшиқ.

Қуриб битмас ҳамма дарёлар аммо,
Қўшиқлар бўлади енгар фурсатни —
Дарёлар қудратин оширар дарё,
Қўшиқ оширади бизнинг шуҳратни.

* * *

Эй вақт, мушглашасан мен билан пурхун,
Жеркиб нафрат билан қовоқ осасен,
Кечаги хатога сўкасан бугун,
Чил-чил синдирасан сабрим косасин.

Ким билсин, ҳақ йўли бўларкан оғир.
Уч олиб, жазолаб қиласан хитоб,
Фақат сенинг сўзинг такрорлаб. ахир,
Хатонгни қайтариб — мен қилдим хато!

* * *

Бунча судраласиз, одамлар, шошмай,
Тошбақадай одим ташлайсиз бир-бир.
Унинг судралиши бежиз эмас, ҳай,
Тошбақа бир аср кўради умр.

Бунча шошиласиз, одамлар, тинмай,
Қуёндай чопасиз сиз у ён-бу ён.
Қуённинг чопиши бежиз эмас, ҳай,
Беш йилгина умр кўради қуён.

* * *

Элларда қадимдан уч хил қўшиқ бор,
Уларда ғам ила шодиёналар.
Биринчиси қувноқ кўп жозибадор,
Буни алла айтиб тўқир оналар.

Оналар қўшиғи иккинчиси ҳам,
Буни фарёд солиб айтади улар —
Фарзанд тобутини қучоқлаган дам...
Учинчиси, жами қолган қўшиқлар.

* * *

Бир йигит бор эди бизнинг овулда,
Хотини бор эди қора соч, жонон.
Улар йигирмага киргани йилда,
Жанг солди орага абадий ҳижрон.

Йигирма ёшли у ботирнинг ёри
Ана, ўтирибди, оппоқдир сочи.
Ота номин олган ўғли — шунқори
Отаси ёшидан ошгандир ёши.

* * *

Уйда ўтирибман, ойнада ёмғир.
Ташқарига қуюқ туман қуюлар.
Ивиган, шалаббо бўлган кўк ва ер,
Узоқ — тоғлар, яқин — ҳовлилар, уйлар.

Ёмғир пардасидан, ҳар ён термилиб,
Узоғу яқинга боқдим бетоқат.
Ёмғир қуяр тинмай. Кўзларим юмиб,
Кўраман мен ўтган умримни фақат.

* * *

Бугун ҳам тонг отди, ёришди олам,
Аммо, кун чиқмади. Ҳамма ёқ туман.
Бир тунлик зорлиқдан ер ҳорғин, пурғам,
Хўмрайиб боқади, ранглари сўлган.

Қуёшни кутган ер мисоли она;
Интизор юзлари серажин, синиқ.
Кутгани келмади, эрталаб, мана,
Отнинг ўзи келди, суворийси йўқ.

* * *

Кезаман ўрилган ўтлоқни ёлғиз,
Кезаман юртимнинг тоғу тошини,
Ёшликдаги дўстим топмадим ҳануз,
Топмадим ҳеч қайдан у қурдошимни.

Кезаман ҳар ённи ёлғиз, бир ўзим,
Юрагимда доим суҳбат шукуҳи.
Ажабо, мен билан суҳбатлашар ким?
Ёшликми ё ўша дўстимнинг руҳи?

* * *

Ўсиб улғаймоқда гўдаклар хуррам,
Мени ваҳма босар, бунда не ваҳма?
Олмалар гуллаган, гуллаган кўклам,
Мени ваҳма босар, бунда не ваҳма?

Кўкка ракеталар учиршади,
Мени ваҳма босар, бунда не ваҳма?
Буларда ёмонлик йўққа ўхшайди.
Демак, бу мендаги доимий ваҳма.

* * *

Боғлар оппоқ гуллабди, девдим,
Яқин борсам — оппоқ қор экан.
Меҳрибон ёр бўларсан, девдим,
О, бу фақат бир хаёл экан.

Дара ошдим, олмабман бўркам.
Жала қуйди, мана, бешафқат.
Раҳм эт менга, қалби муз санам,
Титроқ танга бергил ҳарорат.

* * *

Мен қўёшнинг ўрнида бўлсам
Қиш демасдим, ёз демасдим ҳеч.
Қўёшпарвар эл узра шуълам —
Сочар эдим бетин эрта-кеч.

Сен-чи, қишнинг офтоби янглиғ,
Кўрсатмайсан, ёр, талъатингни.
Ва этмайсан йўлимни ёруғ,
Аягайсан ҳароратингни?

* * *

Уту ўланларни ўрдану қирдан
Қовжиратиб кетар июль қуёши.
Мен ҳам шу ўтлардай қуридим бирдан.
Етмай зарра тафтинг, эй бағри тошим.

Июль сели қилар буғдойларни ҳам,
Кўлларни лойқатар, дарёларни ҳам.
Мен қониб симирсам, қониб симирсам,
Тубсиз кўзларингга чўксам эй санам.

* * *

Қиё боқсанг ва бир сўз десанг,
Чиқардим тик чўққи бағрига,
Ташланардим ўтга, буюрсанг,
Ташланардим денгиз қаърига.

Ер юзини айланиб юриб
Шарафлардим азиз номингни.
Нима десанг тайёрман. Буюр,
Фақат ўпиб кузатгин мени.

* * *

Ирмоқ куйлаб оқар қоя остидан,
Қоя бу қўшиққа ҳиссиэ, бепарво.
Ирмоқнинг ҳолига мен тушунаман,
Менинг аҳволимга ким тушунар, о.

Ирмоқнинг нолази кетади зое,
Қоя кўнгли бундан на шоду, на ғаш.
Ажабо, бу мағрур, парвосиз қоя
Бағри тош ёримга бунчалар ўхшаш.

* * *

Алла айтиб сени кеч ухлатмайман,
Тинчинг бузилмасин, ухла бехатар.
Естигинг ёнидан нари кетмайман,
Ҳеч нари кетмайман мен тонгга қадар.

Майли, кузнинг узун кечалари ҳам
Тинчинг қўриқлайман жимжит, олмай тин:
Боғни қўриқлаган чинордай бардам,
Дарёга эгилган қоядай сокин.

* * *

Ешимни унутдим, бироқ, сен нега:
Қаридинг, мен ёшман, деганинг деган.
Ким билади, балки сочим оқига
Сенинг ёшлигинг ҳам сабабкор бўлган?

Кекса деб, юракка сола берма ғам,
Нега керак буни эслата бермоқ.
Ахир, жуда оғир — ярадорга ҳам:
Улимга маҳкумсан деб айта бермоқ.

* * *

— Нима бўлди сенга, индамай қолдинг,
Менинг янги дўстим, дилкаш ҳамроҳим?
Папағинг манглайга тушириб олдинг,
Тилинг тutilдим, нега қолдинг жим?—

Сўрадим дўстимдан оқшом тушган чоғ,
Деди у ойнадан узоқ боқиб жим:
— Бериги тоғ эмас, нариги чўнг тоғ
Орқасида менинг туққан овулим.

* * *

Тун — узун қиссадай зерикарлидир,
Тун — совуқ кимсадай зерикарлидир,
Нопок виждон каби қора — бу кеча,
Хира меҳмон каби имиллар бунча.

Кеча оққани йўқ, ҳамма уйқуда,
Дўстим келгани йўқ, у ҳали йўлда.
Интизор кўзимни юммадим бир дам,
Охир тонг ҳам отар, келар дўстим ҳам.

* * *

Қўшним бир қиссани қиларди баён,
Қошини чимириб, кўзларин қисиб.
Бир кампир кўзасин кўтариб шу он,
Утди оқсоқланиб кўчани кесиб.

Гапни чала-чулпа тугатди-да чол,
Кампир орқасидан қараб қолди у.
Кампир муюлишда бурилгач, дарҳол
Деди: «Қандай гўзал жонон эди бу!»

* * *

Қийин эмас асли журъат кўрсатмоқ,
Жасорат — лаҳзалик ишга уринмоқ.
Аммо, ўз шаънингга лойиқ яшамоқ —
Журъат кўрсатишдан ўта қийинроқ!

Қийин эмас хоин, ё ўғри бўлиш,
Лаҳзада юз тубан кетиш кўп осон!
Қийиндир сўнгра бу доғни йўқ қилиш,
Кўтариб юриш-чи, бундан ҳам ёмон!

* * *

Дейдилар, севгида сахий эмишман,
Севганлари эмас оз, дейдилар ҳам,
Бу билан, у билан, фалончи билан...
Ҳатто лақаб тақиб «...боз» дейдилар ҳам.

Инонма, бу гаплар ёлгон, биламан,
Сени кўрган кундан бошлаб, мен билсанг,
Фақат сени севиб, эъвоз қиламан,
Ҳануз билмасам ҳам, сен ўзинг кимсан.

* * *

Олчазор ортидан ўпиш шарпаси
Эшитилар, ким бу, мен учун пинҳон.
Илк висол нашъаси ва онтлар саси
Узоқда сиз, аммо яқинсиз ҳамон.

Қайноқ, қувноқ эдик биз ўша онда,
Қалбимиз мусаффо, юзимиз гулгун.
Мен аста онт ичган у хиёбонда
Ёш дарахтлар қариб қолибди бугун.

* * *

Менга мағрур ташлама кўзинг,
Киборларга мен ҳам киборман.
Эгарлайман ўз отим ўзим,
Экиш-ўришга ҳам тайёрман.

Урар экан юрагим ҳануз,
Она юртга ишқим, куйим бор.
Менга мағрур сен ташлама кўз,
Киборларга мен ўта кибор.

* * *

Тўймайман қарасам икки дўстимга,
Ошиқ-маъшуқ бўлган икки дўстимга,
Борсам ўзи ҳамда ёри олдига,
Уччимиз айрилмас дўст бўлсак бирга.

Уч қанотлик қуш-ку, бўлмайди. Хунук,
Бир қанотин судраб юргандан кейин,
Кимга ҳам ёқарди у ортиқча юк...
Аммо, бир қанотлик қушга ҳам қийин!

* * *

Яна ортда қолди она ер, хуллаc,
У қирғоқ — ўзга бир жаҳон ҳудуди.
Бу ҳудуд — ўрмон, ер ҳудуди эмас,
Бу — тинчлик ва ором, имкoн ҳудуди.

Олиcдан қайтиб мен олдим шoд нафас,
Дўстлар дийдорига кўзларим тўйди.
Дарё, кўприк — ватан ҳудуди эмас.
Ватаннинг ҳудуди — ҳижрон ҳудуди.

* * *

— Баҳор, қани кўрсат, бойлигинг қанча?

— Нима дейин сенга, бепарво инсон,

Тоғлар ён бағрини қор кўммагунча,

Сен менинг қадримга етмайсан, нодон!

— Эй ёшлик, кўп гап бор сенда, менимча,
Бойлигинг, шодлигинг тутасан пинҳон?

— Соч-соқолинг оппоқ оқармагунча

Сен менинг қадримга етмайсан, нодон!

* * *

Менимча, бор нарса сўлар, кексаяр,
Менга ёққани ҳам, ёқмагани ҳам.
Ҳаммаси бузилар ва яксон бўлар,
Қоларми ўзгармай бирорта одам?

Ҳаёт олиб кетар ёшлигимизни
Ҳаёт ўйчан қилар баъзида бизни.
Ким ўйга чўммагай, бўлмагай ғамгин,
Кўриб бир тенгдошнинг қариб қолганин.

* * *

Ҳаёт китоби зўр ва гўзал тусда,
Варақлаб ўқийсан завқига тўлиб.
Бошоқ бўлиб қайта яшамоқ истаб,
Ерга ётар буғдой жонсиз дон бўлиб.

Қаерда навбаҳор ёмғири қуйса,
Хушбўй ўт-ўланга қопланади ер,
Шоир кипригида ёш йилтираса,
Ушанда туғилар ҳақиқий шеър.

* * *

— Унутибсан куйларинг, сурнай,
Қани эски овозинг, нағманг?

— Йўқ, мен ўша-ўша бутунлай,
Фақат сенинг қулоғинг гаранг.

— Нега энди қайнаб жўшмайсан,
Нағманг лоқайд, кучин йўқотган.

— Йўқ, мен ҳамон ўша, ўшаман,
Фақат сенинг қалбинг тош қотган.

* * *

Суҳбатлашар чоллар бир-бирин қўмсаб,
Мен улар гапини тинглаган чоқлар
Уйлайман ҳамма вақт: тиллари бўлса,
Шундай суҳбатлашар эди-да тоғлар.

Болалар кулгисин эшитдим саҳар,
Узоқларга ёяр улар шодлигин,
Уйладим: ирмоқлар тили бўлса гар,
Соларди улар ҳам шунақа шовқин.

* * *

Мақол сингган жон-қулоғимга:
«Эрта жўнар — эр келган меҳмон».
Севги тушди тонгда боғимга,
Кеч ҳам кирди — жўнамас ҳамон.

— Иззатингни қилдим ўрнида,
Жўнасанг ҳам бўларди, меҳмон?
— Мен меҳмонмас, мезбонман бунда,
Сен-ла мангу қолурман, инсон.

* * *

Э. Капиева

Сенинг билан биз тасодифан
Бу дунёда учрашмай қолдик.
Мен йўғимда келиб ғойибдан
Мен йўғимда яна йўқолдинг.

Лекин таъзим қилурман сенга,
Ташаккурим боисин айтай:
Термиламан китобларингга —
Уз номимга келган мактубдай.

* * *

Кетиб қолди уйимдан дўстим,
Кетди. Аммо кирди тушимга.
Ва сўқмоқни ўт-ўлан босди,
Ундан шодлик келарди менга.

Нима қилай айтингиз, қани?
Қандай қўшиқ куйлайди кўнглим?
Ғамли кўздан ёшим артгани
Йўқдир энди менинг ўнг қўлим.

* * *

Ёмғир ёғар, бетин қуяди ҳамон,
Қачон тинар, шўрлик йигитча ҳайрон.
У бугун ёрини бориб кўрмоқчи,
Ошиқар ва лекин кўриши гумон.

У ёқда бечора қиз ҳам жонсарак,
Келадими, йўқми, кутар интизор.
Жала тинмай қуяр, ёрдан йўқ дарак,
Наҳотки, жаладан қўрқиб, келмас ёр?

* * *

Гўдак йиғлар, она энгашар унга:
— Қаеринг оғрийди, онанг айлансин?
Уғли баттар йиғлар, тушунмас бунга,
Гўдакнинг тили йўқ, қандай англатсин?

Баъзида уйимга келар дўстларим:
«Яна нима бўлди?» сўрашар аҳвол.
Мен ҳам айтолмайман уларга сирим,
Тилсиз гўдак каби тураман гунг, лол.

* * *

Катта рўмолини бизга силкитиб,
Ҳар тонг табриклайди бизларни машриқ.
Катта рўмолини бизга силкитиб,
Алвидо дейди кеч бизларга мағриб.

Оқшом қуёшимас, уфқ устида
Кўкни оташ қилиб сузаман ўзим.
Ботиб кетаётиб ўтган тонгимга
Кўз ёш орасидан боқади кўзим.

* * *

Тоғлардан йўл олиб ирмоқлар, сойлар,
Олис-олисларда бўлади ғойиб.
Ирмоқ ва сойлардан ичади ойлаб
Булутлар подаси яйраб ёйилиб.

Мен сени кутаман, сен чиқиб йўлга,
Бу сувдан олгани келасан қачон?
Дарагинг бўлмайди, чопишар сувга
Булут парчалари, ёйилиб ҳамон.

* * *

Қор ёгади совуқ булутдан
Ерда уни қаршилар баҳор.
Ер юзини кўрган минутдан
Ёмғир бўлиб эриб тушар қор.

Тор сўқмоқдан шошиб сен томон
Югураман — жуда газабкор.
Жамолингни кўрганим замон
Тез эрийман — худди ўша қор.

* * *

*Қайсин Қулиева
Алим Кешоқова*

Оғаларим борди. Булар каттаси
Аввалги урушда берди жон-тани.
Сен жуда ўхшайсан ўшанга, Қайсин,
Эслатдинг сенг менга ўша оғамни.

Сенга ўхшар эди кичиги Алим,
Эслаб кўр, бу ўтли, қонли юришда —
Учратгандирсан сен акамни балким,
Айт, у ҳам ўлганми ўша урушда?

* * *

Оппоқ папах кийган чўпонларсимон
Тонгда оппоқ булут остида тоғлар.
Ариқчалар худди болаларсимон,
Муз занжирдан чиқар сакраб ўйноқлаб.

Яхши эшитилмас қор эригани,
Аmmo уйи ичра ётади бемор.
Яхши эшитилмас чолнинг дегани,
Оҳ уради: «Қачон келади баҳор?»

* * *

Йигитлар кўп эди, ботир йигитлар
Ут билан, қон билан юрт чулғанган чоғ.
Уларни ёд этиб ҳозир ҳам йиғлар
Етимлар, есирлар, юрагида доғ.

Бу ёнган ўлкада етди вояга
Янги ёш насллар — элнинг норлари.
Хавфу ҳаяжонда боқар уларга
Кампир оналари, севган ёрлари.

* * *

Нега жимсан, эй меҳрибон уй,
Ёки мени унутдингми сан?
Отам қурган, эй қадрдон уй,
Ўз эгангни нега кутмайсан?

Уйим деди: нима ҳам деяй,
Ахир менга худди меҳмондай,
Келасан-ку жуда камдан-кам
Бир кун туриб жўнайсан, эгам.

* * *

Яна сўрар мендан у қадрдон вй
Лол қотиб турганда мен кириш йўлда:
«Отанг қани?»—
Айтдим...
Уни босди ўй.—
Отаси ўлимин билган ўғилдай.

Яна ўша эски кўчадаги уй:
«Оғаларинг қани, не қилдинг, айт, ҳай?»
Мен жавоб бераман... Уни босар ўй.
Бошга фарзанд доғи тушган отадай.

* * *

Менинг қалбим байрам дастурхонидир,
Ҳамма нарсадан бор — ҳеч ками-кўстсиз.
Таклиф қилдим дўстни, у бўлди ҳозир,
Сен ҳам кириб келдинг, ногоҳ таклифсиз.

Биз турдик қаршингда, дилбар, қалам қош,
Бутун эътиборни ўзинга олдинг.
Бўлдинг уй эгаси ва базмга бош,
Такаллуфсиз меҳмон мен бўлиб қолдим.

* * *

Болалар йиғлайди, билмаймиз нега?
Билиб бўлмас буни баъзан сўраб ҳам.
Бугун бир хафалик илашди менга,
Ўзим ҳам билмайман, нимадан бу гам?

Шамол эсар, бугун шикоятмуз,
Бугун алланечук ёмғир ҳолати.
Қуёш ҳам осмондан нур сочади суст,
Сенинг товушинг ҳам бугун ғалати.

* * *

Жангда қурбон бўлган қадрдон дўстим,
Қулоғимда сенинг овозинг ҳамон.
Бўлса ҳам бошқа бир соғ-омон дўстим,
Ўлгандир мен учун у аллақачон.

Жангда қурбон бўлган, э, содиқ дўстим,
Ҳамон мен топурман сендан ҳарорат.
Ёнимда ўтирар бир «ўртоқ» шу зум
Ундан қиш нафаси келади фақат.

* * *

Боқ, әй йигит, мўйсафид бир чол
Шаҳар бўйлаб кезар оҳиста.
Пок қўли-ла силайди соқол,
Кўрдингми сен, разм сол аста.

Ешсан йигит, бўларсан қуёв,
Оқарар соч-соқол бир куни.
Мўйларингга тушмасдан қиров,
Ифлос қилма ёшликдан уни.

* * *

Менга насиб бўлди кезмоқлик жаҳон,
Уч кунча ўзга юрт айлади асир.
Тўртинчи кун келгач, тушда ногаҳон
Уйимни, дўстларни кўрдим бирма-бир.

Уч кунча бегона денгиз фиғони,
Ўзгалар каломин бўлдим мафтуни.
Сўнг келди қулоққа отлар сурони.
Она юрт каломи, қушлар шовқини.

* * *

Мана, мен бобомнинг ўчоқ бошида,
Кўпдандир сўнмишдир ундаги олов.
Қайтадан келурми ўчоқ қошига
Бу ерда суҳбатдош бўлганлар бир ров.

Зулмат тун қўйнида мудраган ўчоқ,
Оҳиста илиди, давра олинур.
Хотирда жонланиб кечмиш баногоҳ,
Бундаги аланга ял-ял сочди нур.

* * *

Толиққан оёқ-ла қаро кечада
Гар базўр судралиб мен келар бўлсам,
Қоқилиб юрмасин дея кўчада,
Чирогин тутарди дарчадан онам.

Озмунча юрмадим мен шундан буён,
Қолдим бўронларда, чақмоқда минг бор.
Шунда ҳам йироқдан ўша нур ҳамон
Мақсадга етишчун бахш этур мадор.

* * *

Йўл юрганда, заррача қум ҳам
Чақа қилиб ўйгай оёқни.
Ундан арит чориқни илдам,
Йўқса, кўзлаб бўлмас йироқни.

Дўстим, шеъринг сўнгига етмай.
Сабрим битди, бўлдим тез безор.
Беўхшов сўз, сатрлар, нетай,
Уша қумдек беради озор.

* * *

Сайроқи қушларга, булбулга зинҳор
Жабр этиб, ҳеч қачон тош отиб юрманг.
Шўх қизлар, ёр дилин бекордан-бекор
Ендирманг, ҳеч озор етказа кўрманг.

Севиқлим, сен менга қилмайсан шафқат,
Уйламай сўйлайсан, бўламан ҳайрон.
Билмайсан, бу сўзлар бўлиб бир офат,
Бу кўнгила мулкени қилади вайрон.

* * *

Сайхонликда ётибман, боқаман овул ёққа,
Бу дам унда ҳокимдир сукунат ва соз оқшом.
Чироқлар милтирайди менадан жуда йироқда,
Бири ялт этиб ёнур, бири ўчур батамом.

Тўп-тўп чироқлар ёнур ловиллаб қизил тусда,
Тўп-тўп чироқлар ёнур ярақлаб олтин каби.
Бириси чарақласа, бири сўнур олисда,
Булар гўё дўстларим, қадрдонларим қалби.

* * *

Кўкда тек туриб қолди бургут ёзиб қулочин,
Гўё қаноти билан қучмоқ бўлур оламни.
Худди унингдек мен ҳам қучоқ очиб оташин,
Қучсайдим жаҳондаги ҳамма-ҳамма одамни.

Битта қўймай қучсайдим барчангизни жаҳонда.
Кулсангиз ҳам, чекиб гам, кўз ёши тўксангиз ҳам.
Шундай куйлар тўқисам, мен куйлаган бир онда,
Тошлар ҳам эриб кетиб, қулоқ солсайди шу дам.

* * *

Ютуғимдан қувнамоқ камдан-кам бўлур насиб,
Шеъримда недир етмас, андишадан дил қойир.
Хаёлимда одимлар менинг изимдан босиб,
Янгитдан пайдо бўлган ҳақиқий ҳассос шоир.

Гарчанд мең уни тўла англай олмасим мумкин,
Майли ғулғула солсин унинг янграган сози.
Унга бўлган ихлосим эвази учун бир кун,
Хотирим ёд этса бас, шудир меҳрим эъвози.

* * *

Тоғларда яширинган бесаноқ, бесон
Олтину кумушдан менга нима бор?
Нур сочмай, булутга бўлғувчи пинҳон
Кўкдаги юлдузлар нечун ҳам даркор?

Хоҳ ортиқ, хоҳи кам умр кўрсанг ҳам,
Билиб қўй, бир сўзни айлайн изҳор.
Бошқалар дардига бўлмасанг малҳам,
Кечирган ҳаётинг бекордир, бекор!

* * *

Ирмоқлар шарқираб, янграб шаршара,
Кўп олис ёқларга йўқолиб кетур.
Сув оқар, жилмаяр, қувнаб ҳар бора,
Сархуш бир шоирдек ўзин ҳис этур.

— Сен она диёрдан кетсанг-да йироқ,
Оқин сув, бу шўхлик, бу жило нечун?
Юртимдан сафарга чиқсам мен ҳар чоқ,
Ғуссалар бағримни тимдалар тун-кун.

* * *

Фақатгина поездлар баъзан кечикиб қолур,
Тундан сўнг ўз вақтида кундуз келар изма-из.
Муҳлатидан кечикмай ўз ҳуқуқини олур
Баҳор чоғи март ойи, ёз келганда ёз шаксиз.

Сен-чи, ҳурматли шоир, бир нарсага жон қойит:
Ҳар ишнинг мавриди бор, диққат бер ҳар аснога.
Видолаш ўтган кун-ла, айни оқшом кирган пайт,
Тонгда чиқ янги кунни кутмоқчун остонага.

* * *

Сўзни қиламан қиёс қўй юнгига доимо,
Ухшатаман шеърни Кавказнинг бўркасига.
Қанча-қанча толадан бўрка бўлгунча пайдо,
Қанча меҳнат ва бардош лозим сурункасига.

Сўз агар тола бўлса, шеър мисоли гилам,
У турфа хил рангларда кўринур бериб жило.
Ҳар жилосин, жилвасин яратмоқ учун кам-кам
Қанчадан-қанча меҳнат, чидам керакдир аммо.

* * *

Денгизда тўлқинлар шошар қирғоққа,
Уларни қум узра элтар дорғалар.
Денгиз ва тўлқинлар аро бу чоқда
Мана, жиндаккина оралик қолар.

Денгизу соҳилнинг ўз удуми бор,
Денгизга тўлқинлар қайтар изма-из.
О, халқим, қувонсам, дард чексам душвор
Тўлқиндек талпингум, сен менга денгиз.

* * *

Мени қизганиб доим кўз ёш қиласан бекор,
Адолатдан эмасдир қилган заққуминг ахир.
Аёв билмасдан менга қаҳрингни сочсанг ҳар бор,
Билки бировнинг ёди кўнглимда бўлур зоҳир.

Инон, сен хуш кўрмаган ўша биров ҳеч қачон
Менинг бу қисматимга заққум қўшмайди зинҳор.
У ҳам мени ёд этгай фақат жафо чеккан он,
Менга ўхшаб бировдан топганда кўнгли озор.

* * *

Қоялар, чўққилар баланд-пастлигин
Билмоқчи бўласан куйиниб, шошиб.
Севгидан сўрай қол, билмоғи тайин,
Тоғлардан-тоғларга ўтган у ошиб.

Кўринмас, сир бермас денгиз тубини
Қанчалар чуқурдир, бўласан билмоқ.
Севгидан сўрай қол, биледи бунини,
У бўлмас жой йўқдир оламда мутлоқ.

* * *

— Тоғ гўзали, зеб-зийнат қани?
Нечун бошда унниққан рўмол?
— Зеб-зийнатлар қувнатмас мани,
Сандигимга яширдим дарҳол.

— Тоғ гўзали, бор қандай маъно —
Уни бисот қилиб тутишдан?
— Кимга ҳам кўринай бўлиб мен барно,
Ер қайтмади, найлай, урушдан.

* * *

Болалик ўтади сув каби оқиб,
Болалик ўтади бўлиб бир мерос —
Қўшиғи яшайди дилга хуш ёқиб,
Ва ёди яшайди бўлиб дилнавоз.

Ёшлик ҳам ўтади дарёдай бўлиб,
Не оқиб ўтса гар қайтмагай яна.
Ёшликдан жасорат қолар эш бўлиб,
Ва ёди яшагай қилиб тантана.

* * *

- Қайдасан иқболим, қани юз кўрсат?
- Юксакда — сен асло бўлмаган жойда!
- Юксакка чиқолдим, кўрин бир фурсат!
- Сен сузиб кўрмаган азамат сойда!

- Қайдасан? Кўп сойни суздим мен кушод!
- Эндиги қўшиқда, тезда ёза қол!
- Қайдасан? Қўшиқлар айладим ижод!
- Олдинда, қўлингдан келса етиб ол!

* * *

Тирик одамларга тегма, эй шуҳрат,
Одамзод ҳақида не ҳам билурсан!
Бўлса ҳам энг нодир, қудратли инсон
Гоҳида сен уни ҳалок қилурсан.

Тирикдан кўра сен марҳумга даркор,
Уларга ҳеч халал бермайсан, инон!
Оташин нафасинг текканда ҳар бор
Уликка манғулик бағишлайсан жон.

* * *

Хочбар тўқима эмас, эмас у рўё,
У қадим замонда дунёдан ўтган.
Шуҳратин мангуга тоғлилар аро
Нотаниш бир шоир ёйган, танитган.

Шоир ҳам бир куни қилгувси қазо,
Ботир ҳам жон берур келганда пайти.
Утса-да кўп замон ўлмайди асло
Шоир шаҳодати, тўқиган байти.

* * *

Ортиқча мағрурлик қилма, эй айём,
Уз соянг деб билма жами инсонни.
Шундай кишилар бор, ҳаёти мудом
Нурафшон қилади сени, жаҳонни.

Бизга нур берганчун миннатдорлик айт,
Донишга, ботирга, шоирларга сан.
Ёридинг, нурланиб турасан ҳар пайт,
Уз шуъланг биланмас, улар нуридан.

* * *

Дунёга келтирмиш яхши соатда
Эзгу саҳоватли аёллар бизни.
Жаҳлдор бўламиз бизлар кўпимиз,
Ғазабкор бўламиз нега одатда?

Гўдаклар ўсади ҳар уйда дуркун,
Чўзади бизларга мурувват-ла қўл.
Одамлар, айтинглар, гоҳида нечун,
Шафқатни унутиб қўямиз буткул?

* * *

Беланчак тебратур кўп йил, кўп замон
Бу улкан тоғларнинг соф шабадаси.
Гўдаклар алласин тўқийди ҳамон
Оппоқ қор қуюни, тоғ шалоласи.

Майлига болалар бўлсин чавандоз,
Доғистон шуҳрати оламни қучсин.
Боболар бошида қилгандек парвоз,
Гўдаклар устида лочинлар учсин.

* * *

Кўрмадим доимий ўти бор ўчоқ,
Аланга сўнади, ёнмайди абад.
Сен менинг кўксимга қўлинг қўйиб боқ,
У тинмай ловиллаб туради ҳар вақт.

Қайда бор туну кун ёнгувчи чироқ,
Бўлурми шу ҳилда нурафшон диёр?
Бу менинг кўзимдир, мана ўзинг боқ,
Она юрт шуъласи аримас зинҳор.

* * *

Олисдан чўққилар ўхшар яқинга,
Гар пастдан қўл чўзсанг етгудек бўлур.
Қалин қор, тош сўқмоқ қуритиб тинка,
Қанча йўл боссанг ҳам сўнгсиз туюлур.

Осон кўринса ҳам бизларнинг юмуш,
Қанча сўз ахтарма, битмас бир қатор.
Бир қўшиқ ёзишдан, чўққига чиқиш
Менинг назаримда осондир юз бор.

* * *

- Шодлик, шошма, шошилиб ўзни қаён урурсан?
 - Ошиқ бўлган юракка!
 - Ёшлик, қайга қайтмоқни мудом кўзлаб юрурсан?
 - Ошиқ бўлган юракка!
-
- Куч ва журъат, айтингиз, отланмишсиз қай томон?
 - Ошиқ бўлган юракка!
 - Ғусса ва ғам, йўл бўлсин, кўзланган мўлжал қаён?
 - Ошиқ бўлган юракка!

* * *

Сукунат қуршамин. Шеър ёзмоққа —
Чақирмайман ҳатто бир сўз ҳам зинҳор.
Кўз ёши келгандек, кутмаган чоқда,
Сўзлар ўз-ўзидан қуйилсин қатор.

Тўсатдан қуйилсин хаёл сурсам тек
Оқ қоғоз бетига сўзлар бирма-бир,
Энг яқин дўстларим қоқмасдан эшик
Кутмаган чоғимда бўлгандек ҳозир.

* * *

Не ўтиб кетса гар қолмагай қўлда,
Биз фақат шу кундан баҳраманддирмиз.
Утган дам армонин солсак кўнгилга,
Келган кун ўтмишга айланади тез.

Бизларни шафқатсиз юлқийди ҳар кун
Вақт ўтиб бораркан, қолдирмас вақо.
Буни тергашга бор на суд, на қонун,
Бундайин ўғирлик топмайди жазо.

* * *

Қишлоғимиз ёнидан неча юз йиллаб
Минг буралиб оқади жўшқин сув хушқол.
Қачондир шу сувда қувнаб, чувиллаб
Чўмилган гўдаклар бўлди кекса чол.

Уша шўх сув, ўтлоққа, сайҳонга оқар ҳамон,
Тўлқин урар вақтнинг ўтишин қилмасдан парво.
Рашк қўзғатиб оқади тинмай хушнуд ва хандов
Тошдан-тошга сапчийди мудом гўдакдек гўё.

* * *

Агар мен металлга айланур бўлсам,
Қуйманглар тангалар сиз мендан дарров.
Киссада жаранглаб юрмайин ҳечам,
Кўзларда ёндирмай ҳирс тўла олов.

Металлга айланиб қолсам мен агар,
Сиз мендан қуйинглар қуролу яроқ.
Токи мен бўлайин шамшир ё ханжар.
Қин ичра тин олай, янграй жанг аро.

* * *

Мен тоғда ўсганман, чиниққан танам.
Дош бердим калтакка, дакки, дашномга.
Бирор айб ё чакки иш қилар бўлсам,
Қулоғим бурарди отам оқшомда.

Улғайдим, баъзида койийди даврон,
Қулоғим бурайди бордир сабаби:
Соз бўшаб, янграши бузилган замон
Дуторнинг қулоғи буралган каби.

* * *

Доғистон тоғида ўсган йигитлар
Мардона дўстликлар қилсин деб давом,
Доим бир-бирига бўрка ва отлар,
Қиличлар, ханжарлар этарди инъом.

Мен эсам чин дўстлик гувоҳи дея,
Сизга ўз қўшиғим йўллайман бу дам.
Бу менинг бебаҳо қуролим сизга —
Қимматбаҳо отим, қимматли бўркам.

* * *

Бўркасиз мен йўлга чиққанда фақат
Тоғларда об-ҳаво айнайди бутун.
Отимнинг оёғи топса жароҳат.
Пойга тайинланган бўлади шу кун.

Урмонга борганда олмасам қурол,
Шўх қушлар тап тортмай атрофим қуршар.
Дўстларим юз бурса, ёвлар бемалол
Бўхтонлар ёғдириб мендан кулишар.

* * *

Болалар номини қилиб нақшинкор,
Ханжарга ёзинглар, бераркан сайқал,
Гуноҳсиз ёшларни эслатиб ҳар гал,
Жиззаки одамни қилсин у ҳушёр.

Оналар чеҳрасин чекинглар ўйиб,
Тушса гар қўлларга милтиқ қўндоғи.
Оналар кўринсин ёлвориб, куйиб,
Эс-ҳушга келтирсин кўз тушган чоғи.

* * *

Ўзингни эҳтиёт айла, дилрабо,
Йигитнинг юраги ёнган бир олов.
Оловни сўндирмоқ мумкиндир, аммо
Учқуни тушса гар ўртагай дарров.

Ўзингни эҳтиёт айла, дилрабо,
Йигитнинг юраги бир ханжарсимон!
Тиғи ўткир унинг, тегса мабодо,
Қўлингга жароҳат солмоғи аён.

* * *

Олислаган ёшлигим аниқ кўраман ҳамон,
Боқиб турар ёшлигим гоҳ кулиб, гоҳ ёш тўкиб.
Уни қанча чорламай, келгил дея мен томон,
Асло ортга қайтмайди ёлворсам-да, тиз чўкиб.

Кексаликни мен аён кўраман қарши ёқда,
Лол боқади кексалик, кўринар жуда ғариб.
Мен унга ўшқирсам-да, кет деб йироқ-йироққа,
Йўлим устида турар соч-соқоли оқариб.

ЭЗУВЛАР

ЭШИК ВА ДАРВОЗАДАГИ ЕЗУВЛАР

* * *

Йўловчи ичкари кир, хуш келибсан,
Сўраб ўтирмайман, қайдансан, кимсан.

* * *

Марҳамат, эшикда турма, уялма.
Ё ичкари кир, ё йўлингдан қолма.

* * *

Қайт, бўлса кўнглингда ёвуз бир ният,
Ниятинг пок бўлса — уйга марҳамат!

* * *

Кир, топасан дардингга дармон,
Шод бўласан кирсанг бу уйдан.
Ҳам бўласан қадрли меҳмон,
Ҳам дўст топиб кетасан бундан.

* * *

Эртами, кеч тақиллатма, дўстим, ўртоғим,
Эртами, кеч кир — истаган дам.
Сенинг учун очиқ қучоғим
Ва эшигим ҳам.

* * *

Чавандозман, шартимни
Билгин илгари.
Мақтамасанг отимни
Кирма ичкари.

* * *

Эшигим тақиллатсанг,
Эшитаман ҳамма вақт.
Эшикдан келган шарпанг,
Менга қўшиқдай роҳат.

* * *

Уйга кирган меҳмоним,
Кетаман дема, жоним.
Овқатланиб, дамнинг ол.
Олдингда ҳали йўл бор.

* * *

Четроқда менинг уйим,
Айланишроқ бўлса ҳам,
Мен жуда хурсанд бўлгум
Уйимга қўйсанг қадам.

* * *

Кел, агарда келмасанг
Бирор баҳона тўқиб,
Келмади деб айтамин —
Бизнинг боришдан қўрқиб.

ҚАБР ТОШЛАРИДАГИ ЕЗУВЛАР

* * *

Бу эмасди машҳур донишманд,
Ва эмасди машҳур қаҳрамон,
Аммо уни қилдилар ҳурмат.
Чунки, эди ҳақиқий инсон.

* * *

Нима қилсанг, қила бер, майли,
Нима десанг, дея бер, майли.
Аммо менинг қабр тошимга,
Бир кўз ташлаб ўтгин, оғайни.

* * *

Бундаги номаълум — ғариб жон эди,
Номаълум ҳаёти гулдай тез сўлди,

Фақат шу маълумдир: у инсон эди,
Йиғлаб туғилди у ва инграб ўлди.

* * *

Йигит ноҳақлик билан
Кўп курашди ҳар ерда.
Ноҳақлик юрар ҳамон,
Йигит, мана, қабрда.

* * *

Депсинма, эй чопқир от!
Қаҳрамонинг миномас,
Тизгининг тутиб, ҳайҳот,
Жангга энди киролмас!

* * *

Хурсанд бўлма, эй қўрқоқ,
Ботир кирди, деб, ерга.
Милтиқ-ханжари бироқ
Кўмилмаган қабрга...

* * *

Қотилингдан қасос олмайман, укам,
Сени шу тупроққа дафн этган дам,

Онамиз бошига тушган бу мотам,
Ендирмасин унинг онасини ҳам.

* * *

Бунда ётган тоғлик — фақир бир ошиқ,
На зар йиғди, на мол — тирик вақтида.
Эл қўшиқ айтмоқда — у ёзган қўшиқ,
Эл қўшиқ айтмоқда — унинг ҳақида.

* * *

У кўп кутди: келади баҳор,
Ҳаво исиб, эриб кетар қор.
Баҳор келди ва кетди яксар,
У ётибди — бундан беҳабар.

* * *

Тирикликда ҳар вақт, ҳар қайда
Севиб висол кутишди улар,
Фақатгина мана шу жойда
Бир-бирига етишди улар.

* * *

Теккунча қари эрга,
Қиз кирди қора ерга.

* * *

Бунда ётар қаҳрамон йигит,
Қаҳрамонлик тирикдир ҳамон.
Ҳа, қўрқоқ ҳам ётибди жимжит,
Қўрқоқлик ҳам тирикдир ҳамон.

* * *

Юмилди ғарибнинг кўзлари, лаби...
Ет ўлкада қолдирди танин.
Сен юртингни севганинг каби
Севар эди у ҳам ватанин!

* * *

Ғам сема, тирик жон, толеим паст деб,
Таскин топажаксан бу ерга келиб.

* * *

Биз йўллар қурамыз ўрга ва қирга,
Ҳамма йўл келтирар бизни бу ерга.

* * *

Ватаним, мен қўшиқчинг —
Қабрдан туrolмасман!
Ёнимдаги қўшним ким?
Буни ҳам билолмасман!

ХАНЖАРЛАРДАГИ ЕЗУВЛАР

Душманларча қўл урсанг,
Тиғим сенга, эй одам!
Дўстона қўлинг чўзсанг,
Мана, ушла дастамдан.

* * *

Ханжарни қўлга олу, аммо ўзингдан кетма,
Ханжар учун яхши жой қин эканин унутма!

* * *

Ханжарим бор деб хурсанд,
Кўрсатма ўзинг чаққон,
Битта ўзинг эмассан
Бунақа ханжар таққан.

* * *

Қиздирса ҳам қуёш минг карра
Қон қотмайди дамида зарра.

* * *

Ханжар аҳмоқда бўлса,
Тинчлик бўлмайди ҳеч ҳам.
Ханжар оқилда турса,
Бўла бергин хотиржам.

* * *

Мўйловга устара бор, эманга болта тайёр,
Тоғлик дўстим, ханжаринг қиндан чиқарма бекор!

* * *

Сурнай эмас у лекин
Унда бор икки оҳанг.
Бир куйи — ўлим экан,
Бир куйи — эрк учун жанг.

* * *

Занглар боссин юзимни
Кимни ўлдирган бўлсам.

Лаънатлайман ўзимни
Қотил қўлида кўрсам.

* * *

Ханжаринг кўрмайди, эшитмайди ҳам,
Нишонга тегмаса, сен йиғла укам!

* * *

Ханжар икки тигли, қарши душманга,
Икки сабаб билан кирди у жангга:
Булардан биттаси севги-муҳаббат,
Иккинчиси эса гина-адоват.

* * *

Ҳамма юрт ва элларда
Ханжарга баҳо бирдир:
Ботирнинг қўлларида
Занг босса ҳам — ўткирдир.

* * *

Хўрланишни ювди қон,
Уятни ҳам ювди қон,
Фақат ханжар дамида
Қотиб ётибди ҳамон.

* * *

Қасам ич, қасам вақти —
Қўлинг бандида бўлсин,
Қасамингнинг қудрати —
Ханжар дамидай бўлсин.

* * *

Қаердадир, бир бор ханжар тўккан қон
Яна қон тўкишни қўмсар ҳар қачон.

* * *

Қўлингни дастамга чўзишдан олдин,
Нималар бўлишин кўп ўйлаб олгин.

* * *

Шу учун қўрқинчли, шу учун даҳшат,
Ҳазил-мазахни бу билмайди ҳеч вақт.

* * *

Ханжар муздай доимо,
Баъзан қизир бетиним,
У бола туғмас, аммо
Болани қилар етим.

ШОХ-ҚАДАҲЛАРДАГИ ЕЗУВЛАР

Бор бўлсин даврада май ичувчилар,
Соқийлар ва қадаҳ бўшатувчилар,
Майни узатувчи ва олувчилар,
Фойдасин билувчи ва билмовчилар.

* * *

Бор бўлсин сув, унинг қудрати, кучи,
Ҳар қаерда унга мақтов ва қуллуқ.
Аммо мен, билингки, сув қуйиш учун
Ҳўкизнинг шохидан ясалганим йўқ!

* * *

Меҳмонга шох тут тўла,
Бир бор, икки бор, беш бор,

Қилолсин у бир йўла
Юракдагини изҳор.

* * *

Баъзан шундай ишлар қилиб қўяр май,
Қилич қўлидан ҳам келмас бутунлай.

* * *

Ичкан кетди, кетар ичаётган ҳам,
Улмаи қоладими ичмаган одам?

* * *

Улфатга кайф берган бу майи нобдир,
Эртангги ланжлиги аммо азобдир.

* * *

Ичмоқчи бўлсангиз, ичайлик дўстлар,
Баҳонаси унинг дарров топилар.

* * *

Ҳо, бир ўзинг танҳо ич,
Ҳо, беркитиб ич пинҳон,

Ёпиқ бўлса ҳам тирқиш,
Билур овул шу замон.

* * *

Баъзан билмайди тангри
Шох эшитган гапларни.

* * *

Оз ичсанг ҳам, кўп ичсанг ҳам,
Ихтиёринг — ич,
Аммо уйга элтар йўлни
Унутма сен ҳеч.

* * *

Ичиш ман қилинган одам ҳам ичар,
Ичишни ман қилган одам ҳам ичар.

* * *

Ёмғирдан — ўт кўкарар,
Ичгандан — сўз кўпаяр.

* * *

Оқил ичиб баъзан бўлар ақли кам,
Баъзан бўлар бунинг тескариси ҳам.

* * *

Мағрур қуйиб, мағрур ичасан,
Бу ўзингча бир шоҳ бўлганинг.
Шошмай тургин, тездан биласан,
Унинг маҳкум қули эканинг.

* * *

Тўла шохни — кўтаргин бир ров,
Бўш шохни-чи — тўлатгин дарров.

* * *

Билиб ичганларга қойилман, қойил,
Улар ўз меёрин билади, бироқ
Винонинг юзига боқмай ою йил —
Мутлоқ ичмаганлар — ундан яхшироқ.

* * *

Ҳамма ичиши мумкин,
Аммо, эсда тут ҳар вақт!
Қайда, ким билан, нечун,
Қанча ичасан, қай вақт?

УЧОҚЛАРДАГИ ЕЗУВЛАР¹

* * *

Қаёққа қилмасин тақдир дарбадар,
Учоғинг иссиғи қалбингда бўлар.

* * *

Қалбинг урмаса, қўноқ,
Ҳаловатинг йўқ, демак.
Агар ёнмаса ўчоқ,
Жон-роҳатинг йўқ, демак.

* * *

Оловим ўчиб қолса,
Куйманг ҳолимга менинг.

¹ Учоқ — Бизнинг манқал, танча ва танча-ўчоқ маъносиди.

Атрофимда ўтирган
Кишиларга ачининг.

* * *

Ҳеч қаерда тополмассан, чирогим,
Она уйнинг ловиллаган ўчоғин.

* * *

Оёғинг иссиқдами —
Бу — жоннинг роҳат дами!

* * *

Бекорга бошланмаган
Ёшлик кўрган эртақлар,
Ёвлар ўлими билан
Тамом бўлган эртақлар.

* * *

Кезиб бир қанча диёр
Уйингга қайтган кунни,
Сенга кўринар илк бор
Мўрисининг тутуни.

* * *

Қўшиқлар эсга келар
Бу оловнинг олдида,
Янгилари туғилар
Бу оловнинг олдида.

ПАНДУР ВА ЧАГАНЛАРДАГИ¹ ЕЗУВЛАР

* * *

Сен ханжармас, чагансан,
Сен кучлисан ханжардан.
У ўлдирди, тўкди қон,
Сен ўликка бердинг жон.

* * *

Куйлаб турган пандурмас, мен қилай баён:
Куйлаб турган шодлик, ғам, висол ва ҳижрон.

* * *

Қўшиқлар туғувчи бу гўзал чаган
Кавказ тоғларида куйдан туғилган.

¹ Пандур ва чаган — қолғу асбоблари.

* * *

Тилига тушунмасанг,
Тегма пандурга.
Ешмисан, кексамисан,
Жўна йўлингга.

* * *

Дўстингни йўқотдингми, ол дарров қўлга пандур,
Дўстинг билан у лаҳза учраштиришга қодир.

* * *

Ҳар қачон, ҳар қайдан олсанг пандурни,
Ҳам чорлар қайғуни, ҳам қувар уни.

* * *

Ухшайди қўнғироққа —
Тили — чалган маҳали,
Аммо ошиқ-маъшуққа
Ҳар қайда тушунарли.

* * *

Она юртнинг тақдирин
Осонмас куйлаш йиллаб.

У куйлайди ёниб бетин
Ҳам кулибу, ҳам йиғлаб.

* * *

Узоққа кетар бўлсанг,
Қолдирма пандурингни,
Яқинлаштирар чалсанг
Она юрт ва уйингни.

ҲАССАЛАРДАГИ ЕЗУВЛАР

Отдан тушувинг ҳамон,
Белинга бўлар дармон.

* * *

Ким суяниб мен билан кезар,
Унга нақшим кўринар гўзал.

* * *

Кумуш қилич кўтарган қўл ҳам,
Олтин ханжар ярашган бел ҳам
Бир кун келар, ўшанга қараб
Суянади оғриб ва титраб.

* * *

Ким бўлмагин, бечора эгам,
Суян менга, сен эй, бемажол:
Мункиллаган кекса муҳтарам,
Е ярадор солдат, бемалол.

* * *

Майли ким бўл, қандай улуғ бўл,
Қариб, унга беражаксан қўл.

* * *

Баргларим ҳусн билан —
Яшнарди ёшлик чоғим.
Мана бугун сен билан
Чекаман унинг доғин.

* * *

Оёқсиз қаҳрамоннинг
Мен оёғи бўламан.
Кўзи кўрмас инсоннинг
Кўз қароғи бўламан.

ҚОЯЛАРДАГИ ЕЗУВЛАР

Қаҳрамон, йиғлаб ўкин,
Босса оғир ғам.
Булут босган қора кун
Йиғлар қоя ҳам.

* * *

Йигит муҳаббати, бургут шиддати,
Бу иккиси билмас пасту баландни.

* * *

Жасурлик қоянинг устига минар,
Жоҳиллик қоянинг устидан қулар.

* * *

Яраланса гар ботир,
Йўқ асло зарар.
Қоя-тош гарчи бужир
Лек минг йил яшар.

БЕШИКЛАРДАГИ ЕЗУВЛАР

* * *

Эркаклар, жим бўлинг, бас,
Бола ухлар. Мумкинмас:
Ичмоқ ва қўшиқ айтмоқ,
Қариндошга ўқ отмоқ!

* * *

Оқсоқол, кеккаймағ сиз,
Бу йўрғага мингансиз.

* * *

Йиғлаб ётган дономас,
Кулиб ётган нодонмас.
На қўрқоқ у, на ботир,
Фақат меҳмондир ҳозир.

* * *

Бунда ухлаган бола яхши-яхши туш кўрсин,
Унинг кўрган тушлари ўнгида рўйрост бўлсин.

* * *

— Боланг жуда ҳам йиғлоқ,
Мени уйғотар йиғи.
— Ўзингга ўхшар мутлоқ,
Болангнинг бор қилиғи.

АНДИ БУРКАЛАРИДАГИ¹ ЕЗУВЛАР

* * *

Юмшоқ юнгин ёпиб ухлаб ётирлар,
Пўлатдай чиниққан — тоғлик ботирлар.

* * *

Ботиру оқилга ярашган чакмон
Кўрамиз, сенга ҳам ярашармикан.

* * *

Кийганга у қанот қилади эҳсон,
Бургутнинг қоп-қора қанотисимон.

¹ Б у р к а — тоғликларнинг енгисиз чакмони.

* * *

Ошиқлар, кам эмас бу уйингиздан,
Иккингишни ҳам яширар кўздан?

* * *

Буни кийиб қаҳрамон
Йўл босар, жангга кетар.
Балки бўркада бежон
Уйига қайтиб келар.

* * *

Бўрка шамол, чанг турса,
Жон-танингга оромдир.
Бўрон турса, сел қуйса,
Сенга тўшак ҳам томдир.

* * *

Юмшоқ қора бўрка бўлса ҳам тансиқ,
Кўнгли қораларга бермайди иссиқ.

ЭГАРДАГИ ЕЗУВЛАР

* * *

Утир бу эгарга кексайгунингча,
Ёки ерга қулаб, сулайгунингча.

* * *

Қаҳрамон ўтирар ёки эгарда,
Ёки тинчиб ётар у совуқ ерда.

* * *

Йигит, бўйинг келишган,
Кирма ўзга тилига.
Мени ўлчаб, янглишма,
Бегона от белига.

* * *

Эгарда ўс ва улғай, унда чиқсин ҳордиғинг,
Эгар — сенинг тўшагинг, эгар — сенинг ёстиғинг.

МУНДАРИЖА

ШЕЪРЛАР

Токи бу ер айланар экан. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	7
«Юлдузларга кеча-кундузлар...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	10
Ахваҳда. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	11
Тоғлик кексалар. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	16
Юлдузлар. <i>Э. Обидов таржимаси</i>	20
Онамга. <i>Э. Обидов таржимаси</i>	22
Мақсаб кўприги ёнида. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	24
Она тили. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	26
Хатинга жавоб. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	29
«Қора қалблар...» <i>Э. Обидов таржимаси</i>	32
«Перрондан сакрасам тунги поездга...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	34
«Кавказ гўзалларнинг шайдоси экан...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	36
«Гарчи мен гул эмас...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	38

«МУИ ҚУШИҚЛАРИ» ТУРКИМИДАН

М. Бобоев таржимаси.

1. Чирмандам	40
2. Тоғлик агар сўз берса	42
3. Қирда сўлди гул	44
4. Қўшиқ	46
«Мен тушимда ўлиб қолибман...»	48
Гўзал қизлар.	50

Самад Вургуннинг уйига кирганда. <i>М. Бобоев таржимаси</i> . . .	53
Алвидо, Истамбул! <i>М. Бобоев таржимаси</i>	55
Сут соғувчи аёл сўзи. <i>З. Обидов таржимаси</i>	57
Денгиздаги шаҳар. <i>З. Обидов таржимаси</i>	62
Хизматини ўтаган шеър. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	65
Ватаним ҳақида. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	67
«Биламан, истайсан...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	70
Сен тоққа кетгач. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	71
«Мен севаман қизғалдоқ тонгни...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	73
Сариқ япроқлар. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	76
«Қанча ўзгармасин замин у замон...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	78
Ҳов анови дарча. <i>З. Обидов таржимаси</i>	79
Цадин қабристони. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	81
Ханжар. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	84
Йўлга чиқар бўлдим. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	86
Қатра ёш. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	88
«Жуда совуқ ебсан, жунжибсан, эркам...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	89
«Қўрқаман...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	91
Сен менинг ҳаётимсан. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	92
«Умрим чопар, аммо тоғли пойтахтнинг...» <i>М. Бобоев таржимаси</i>	94
Доғистовим. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	95
Дўстлик ҳақида қисса. <i>З. Обидов таржимаси</i>	97
Ойна. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	100

Булғория дафтаридан

3. Обидов таржимаси

1. Чўзсам кўкка етар қўлларим	101
2. Назимга кир, Булғория	103
3. Булғория гуллари	105
4. София, мен сени севаман	106
5. Улкан ўлка	109

ОВУЛДАН МУЖДА

Поэма. <i>М. Бобоев таржимаси</i>	111
---	-----

САККИЗЛИКЛАР

М. Бобоев таржимаси

«Шошилмай ёздилар боболар кадим ...»	133
«Умрим — гилам...»	134
«Оппоқ тонг ва оқшом...»	135
«Эрталаб турамин, қувнаб куламин...»	136
«Билмас бу дунёда беш минут ҳақи...»	137
«Биз ҳам кириб келдик, худди поездек...»	138
«Учратганман кўп бор...»	139
«Мен эски мерганман...»	140
«Қозон қайнар, лекин таом тайёрмас...»	141
Ёмғир шивирлайди, ойнамни саваб...»	142
«Оппоқ папах беаган билан...»	143
«Турмушингиз қандай, ботир йигитлар?..»	144
«Сўзлаб бер, гулдураб оққан тиниқ сой...»	145
«Ишонмайман тақдир ва муъжизага...»	146
«Тез оқар нодон сой, эй ҳовлиқма сой...»	147
«Баъзи ёш новдалар ўзин унутар...»	148
«Абадиймас осмон, менимча...»	149
«Буюк оқил имом бўлиши керак...»	150
«Далаларда кўкарса экин...»	151
«Бизда тоғлар кўм-кўк...»	152
«Биз ҳамон йўлдамиз...»	153
«Уламиз, ҳеч кимса қолмас донмо...»	154
«Эй вақт...»	155
«Бунча судраласиз, одамлар шошмай...»	156
«Элларда қадимдан уч хил қўшиқ бор...»	157
«Бир йигит бор эди бизнинг овулда...»	158
«Уйда ўтирибман, ойнада ёмғир...»	159
«Бугун ҳам тонг отди, ёришди олам...»	160
«Кезаман ўрилган ўтлоқни ёлғиз...»	161
«Усиб улғаймоқда гўдаклар хуррам...»	162
«Боғлар оппоқ гуллабди, девдим...»	163

«Мен қўёшнинг ўрнида бўлсам...»	164
«Уту ўланларни ўрдану қирдан...»	165
«Қиё боқсанг ва бир сўз десанг...»	166
«Ирмоқ куйлаб оқар қоя остидан...»	167
«Алла айтиб сени кеч ухлатмайман...»	168
«Ёшимни унутдим, бироқ, сен нега...»	169
«Нима бўлди сенга, индамай қолдинг...»	170
«Тун — узун қиссадай зерикарлидир...»	171
«Қўшним бир қиссани қиларди баён...»	172
«Қийин эмас асли журъат кўрсатмоқ...»	173
«Дейдилар, севгида сахий эмишман...»	174
«Олчазор ортидан ўпиш шарпаси...»	175
«Менга мағрур ташлама кўзинг...»	176
«Тўймайман қарасам икки дўстимга...»	177
«Яна ортда қолди она ер...»	178
«Баҳор, қани кўрсат бойлигинг қанча?»	179
«Менимча, бор нарса сўлар, кексаяр...»	180
«Ҳаёт китоби...»	181
«Унутибсан куйларинг, сурнай...»	182
«Суҳбатлашар чоллар бир-бирин қўмсаб...»	183
«Мақол сингган жон-қулоғимга...»	184
«Сенинг билан биз тасодифан ...»	185
«Кетиб қолди уйимдан дўстим...»	186
«Ёмғир ёғар...»	187
«Гўдак йиғлар...»	188
«Катта рўмолини бизга силкитиб...»	189
«Тоғлардан йўл олиб...»	190
«Қор ёғади совуқ булутдан...»	191
«Оғаларим борди...»	192
«Оппоқ папах кийган чўпонларсимон...»	193
«Йигитлар кўп эди ботир йигитлар...»	194
«Нега жимсан, эй меҳрибон уй...»	195
«Яна сўрар мenden, у қадрдон уй...»	196

«Менинг қалбим байрам дастурхонидир...»	197
«Болалар йиғлайди, билмаймиз нега...»	198

3. Обидов таржимаси.

«Жангда қурбон бўлган қадрдон дўстим...»	199
«Боқ, эй йигит...»	200
«Менга насиб бўлди кезмоқлик жаҳон...»	201
«Мана, мен бобомнинг ўчоқ бошида...»	202
«Толиққан оёқ-ла қаро кечада...»	203
«Йўл юрганда, заррача қум ҳам...»	204
«Сайроқи қушларга, булбулга винҳор...»	205
«Сайҳонликда ётибман...»	206
«Кўкда тек туриб қолди бургут ёзиб қулочин...»	207
«Ютуғимдан қувнамоқ камдан-кам бўлур насиб...»	208
«Тоғларда яширинган бесаноқ, бесон...»	209
«Ирмоқлар шарқираб...»	210
«Фақатгина поездлар баъзан кечикиб қолур...»	211
«Сўзни қиламан қиёс...»	212
«Денгизда тўлақинлар шошар қирғоққа...»	213
«Мени қизғаниб доим кўз ёш қиласан бекор...»	214
«Қоялар, чўққилар баланд-пастигин...»	215
«Тоғ гўзали...»	216
«Болалик ўтади сув каби оқиб...»	217
«Қайдасан иқболим, қани юз кўрсат...»	218
«Тирик одамларга тегма, эй шухрат...»	219
«Хочбар тўқима эмас...»	220
«Ортиқча мағрурлик қилма, эй айём...»	221
«Дунёга келтирмиш яхши соатда...»	222
«Беланчак тебратур кўп йил, кўп замон...»	223
«Кўрмадим донмий ўти бор ўчоқ...»	224
«Олисдан чўққилар ўхшар яқинга...»	225
«Шодлик шошма...»	226

«Сукунат қуршамаш...»	227
«Не ўтиб кетса гар қолмагай қўлда...»	228
«Қишлоғимиз ёнидан неча юз йиллаб...»	229
«Агар мен металлга айланур бўлсам...»	230
«Мен тоғда ўсганман...»	231
«Догистон тоғида ўсган йигитлар...»	232
«Бўркасиз мен йўлга чиққанда фақат...»	233
«Болалар номини қилиб нақшинкор...»	234
«Ўзингни вәҳтиёт айла, дилрабо...»	235
«Олислаган ёшлигим...»	236

ЕЗУВЛАР

М. Бобоев таржимаси

Эшик ва дарвозадаги ёзувлар	239
Қабр тошларидаги ёзувлар	242
Ханжарлардаги ёзувлар	246
Шох-қадаҳлардаги ёзувлар	250
Учоқлардаги ёзувлар	254
Пандур ва чаганлардаги ёзувлар	257
Ҳассалардаги ёзувлар	260
Қоялардаги ёзувлар	262
Бешиклардаги ёзувлар	264
Анди буркаларидаги ёзувлар	266
Эгардаги ёзувлар	268

На узбекском языке

Расул Гамзатов

ВЫСОКИЕ ЗВЕЗДЫ

Стихи и поэма

Гослитиздат, УэССР — Ташкент — 1964

Перевод с издания издательства
«Советский писатель», 1962

Редактор *Эркин Воҳидов*
Расмлар редактори *В. Порогиков*
Техн. редактор *А. Ильина*
Корректор *М. Абдушкурова*

Босмахонага берилди 28/IV 1964 й. Босишга рухсат этилди 20/VI 1964 й. Формати 70×108^{1/32}. Босма л. 8,6. Шартли босма л. 11,81. Нашр. л. 5,0. Индекс: поэзия. Тиражи 7000.
УэССР Давлат бадий адабиёт нашриёти, Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 126-62.

Узбекистон ССР Министрлар Советининг Матбуот бўйича Давлат Комитетининг Ихтисослаштирилган ҳарф терув фабрикасида тайёрланган матрицадан 2 босмахонасида босилди. Янгийул, Чехов кўчаси, 3.

Заказ № 152, Баҳоси 47 т.